

Participatieverslag beleidsontwikkeling gezonde leefomgeving

Opbrengsten uit het participatietraject

Opgesteld door EMMA, in opdracht van en in
samenwerking met de provincie Noord-Holland
December 2025

E:M+MA.

Inhoudsopgave

Samen voor een gezonde leefomgeving	3
Participatieproces.....	4
Belangrijkste opbrengsten	6
Bijlagen: Deelverslagen en deelnemers.....	10
Bijlage 1: Opbrengsten bestuurlijke lunches.....	11
Bijlage 2: Samenvatting deelverslag Regie op de Ruimte.....	12
Bijlage 3: Deelverslag werkateliers	13
Bijlage 4: Excursie	23
Bijlage 5: Deelverslag Symposium gezonde leefomgeving	30
Bijlage 6: Deelnemende partijen.....	46

Samen voor een gezonde leefomgeving

Noord-Holland is een veelzijdige provincie waar mensen wonen, werken, leven en recreëren - met elkaar en naast elkaar. Op sommige plekken staat de kwaliteit van de leefomgeving echter onder druk. Dat komt onder meer doordat het belang van een gezonde leefomgeving in ruimtelijke besluiten nog niet altijd als vanzelfsprekend wordt meegewogen. De provincie Noord-Holland wil hier verandering in brengen en maakt een gezonde en veilige fysieke leefomgeving tot een volwaardig uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De provincie werkt daarom aan het opstellen van een beleidskader Gezonde Leefomgeving. Hierin formuleert zij ambities om de gezonde leefomgeving volwaardig mee te wegen in ruimtelijke keuzes. Daarbij richt de provincie zich op

gezondheidsbescherming: het beperken van blootstelling van mensen aan schadelijke stoffen en hinder in de fysieke leefomgeving. Voldoen aan wettelijke normen, bijvoorbeeld voor geluid en luchtkwaliteit, blijft de basis. Tegelijkertijd is het voldoen aan de normen op zichzelf nog geen garantie voor een gezonde leefomgeving. Met het beleidskader Gezonde Leefomgeving wil de provincie effectief bijdragen aan een gezonde en veilige fysieke leefomgeving voor alle Noord-Hollanders.

Een gezonde leefomgeving is een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Dit vraagt om samenwerking en afstemming tussen onder meer overheid, bedrijven, kennisinstellingen en bewoners. Ambities voor beleid moeten worden vertaald naar de praktijk, besproken en gewogen, en aansluiten bij de dagelijkse realiteit. Tijdens de totstandkoming van dit beleidskader heeft de provincie daarom de afgelopen maanden op verschillende manieren kennis, ervaring en ideeën opgehaald bij professionele belanghebbenden: overheid, bedrijfsleven, kennisorganisaties, brancheverenigingen en vertegenwoordigers van bewonersorganisaties. Verspreid over verschillende bijeenkomsten en momenten hebben meer dan 300 mensen, afkomstig uit circa 120 organisaties uit de regio én daarbuiten, hun perspectieven gedeeld met elkaar en met de provincie. Zo zijn er drie informele lunchbijeenkomsten met bestuurders geweest, zijn er drie werkateliers met verschillende omgevingspartijen georganiseerd, heeft een excursie voor leden van Provinciale Staten plaatsgevonden én een symposium om het participatietraject voor professionele belanghebbenden mee af te sluiten. Dit alles heeft geleid tot verschillende inzichten die zullen worden betrokken bij het beleidskader voor Gezonde Leefomgeving. De participatie van individuele inwoners voor deze beleidsontwikkeling vindt plaats via het traject *Regie op de Ruimte*. Belangrijke inzichten die daaruit naar voren komen worden waar mogelijk eveneens betrokken bij het beleidskader.

Dit verslag beschrijft het participatietraject en vervolgens de hoofdlijnen van de opbrengsten daarvan. De (deel)verslagen van de afzonderlijke participatiemomenten zijn opgenomen als bijlage.

Participatieproces

Het participatieproces is gestart begin 2025 en afgerond in november 2025. Vanuit uiteenlopende vragen en invalshoeken hebben omgevingspartijen hun belangen, perspectieven, kennis, ervaringen en ideeën over de gezonde leefomgeving ingebracht. Hieronder volgt per participatie-onderdeel een beknopte toelichting.

Bestuurlijke lunchbijeenkomsten

In het voorjaar zijn op het provinciehuis drie bestuurlijke lunches georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten gingen bestuurders en directeurs van diverse omgevingspartijen in informele setting met elkaar in gesprek over de gezonde leefomgeving en de ontwikkeling van een provinciaal beleidskader. Onderwerpen die aan bod kwamen waren onder meer wonen, industriële bronnen, uitstoot en blootstelling.

Regie op de Ruimte

In het kader van de Omgevingsvisie 2050 organiseert de provincie een participatieproces gericht op welke ruimtelijke ingrepen onder welke voorwaarden voorrang krijgen. En wat de consequenties zijn van die keuzes. In dit proces wordt op verschillende manieren, online en offline, input opgehaald onder inwoners van Noord-Holland. Rondom vier thema's, deels over de gezonde leefomgeving. Eind augustus zijn de opbrengsten opgeleverd uit de eerste fase van dit proces. Die eerste fase geeft een kwalitatief beeld over hoe er in de provincie gedacht en gesproken wordt over de toekomstige inrichting en verdeling van de ruimte. De tweede fase, die doorloopt tot begin 2026, gaat over het bepalen van draagvlak voor de te maken keuzes.

Werkateliers

In elk werkatelier zijn circa 40-50 deelnemers van o.a. gemeenten, omgevingsdiensten, GGD's, bewonersorganisaties, ondernemersorganisaties,

kennisinstellingen, belangenorganisaties en verschillende andere provincies met elkaar in gesprek en aan de slag gegaan:

- Werkatelier I: provinciaal belang. Het eerste werkatelier vond plaats op 1 september 2025, op het provinciehuis in Haarlem. In dit werkatelier stond het provinciaal belang centraal; wanneer en in welke rol moet de provincie een stap naar voren zetten om de gezonde leefomgeving te beschermen en verbeteren?
- Werkatelier II: Ambities. Het tweede werkatelier vond plaats op 10 september 2025, ook op het provinciehuis. In dit werkatelier stonden drie thema's centraal: omgevingsveiligheid, geluidshinder industrie en luchtkwaliteit.
- Werkatelier III: Instrumentarium. Het derde en laatste werkatelier vond plaats op 15 september 2025, in het Seinwezen in Haarlem. In dit werkatelier stonden de verschillende wettelijk instrumenten die de Omgevingswet biedt centraal, die de provincie kan inzetten om de gezonde leefomgeving te beschermen en te verbeteren. Die instrumenten vallen onder een bepaalde rol voor de provincie: de verantwoordelijke overheid, de nieuwsgierige overheid, en de betrokken overheid.

Excursie Provinciale Staten

Op donderdag 16 oktober 2025 is een excursie georganiseerd voor leden van Provinciale Staten. De excursie had als doel om leden een beeld te laten vormen over verschillende onderwerpen uit het conceptbeleidskader en de verschillende belangen die spelen bij ruimtelijke afwegingen. En tevens leden van Provinciale Staten de gelegenheid te geven om verschillende belangenvertegenwoordigers hierover te bevragen.

Symposium

Op 17 november 2025 is een symposium georganiseerd met circa 160 deelnemers. Het doel van het symposium was om naast informeren, ook verschillende doelgroepen met elkaar en met de provincie in gesprek te laten gaan om hun waarden, ideeën en zorgen met elkaar te delen. Het symposium startte met een plenaire opening, met vervolgens deelsessies over verschillende thema's. Deels gericht op informatieoverdracht en deels op uitwisseling van ideeën en het ophalen van inbreng middels interactieve werkvormen.

Deelnemers

Aan het hele participatietraject – de bestuurlijke lunches, werkateliers en het symposium – hebben ca. 300 personen deelgenomen, van ca. 120 verschillende partijen. Met o.a. bestuurders en medewerkers van gemeenten, het Rijk, provincies, bewonersorganisaties, bedrijfsleven, omgevingsdiensten, GGD's, kennisinstellingen en belangenorganisaties. In de bijlage is een overzicht te vinden van alle deelnemende partijen.

Figuur 1 Verbeelding participatieproces in stappen

Belangrijkste opbrengsten

Een gezonde leefomgeving vraagt om een integrale aanpak waarin gezondheid een belangrijk uitgangspunt is, maar waar ook ruimte is voor andere belangrijke opgaven zoals woningbouw en economische ontwikkeling. De provincie wordt door omgevingspartijen gezien als regisseur die kaders biedt, samenwerking stimuleert en transparantie waarborgt. Heldere doelen, participatie en innovatie zijn sleutelwoorden.

Uit alle onderdelen van het participatietraject – bestuurlijke lunches, Regie op de Ruimte, werkateliers en het symposium – komt een samenhangend beeld naar voren. Met de volgende hoofdlijnen:

Regierol voor de provincie

De provincie wordt gezien als regisseur en verbinder bij complexe en grensoverschrijdende vraagstukken rond de gezonde leefomgeving. Met name bij cumulatie van effecten, gemeentegrens-overstijgende problematiek en stapeling van opgaven wordt van de provincie verwacht dat zij richting geeft, kaders stelt en het grotere geheel bewaakt, zonder taken van gemeenten over te nemen.

Gezonde leefomgeving is meer dan voldoen aan normen

Deelnemers benadrukken dat een gezonde leefomgeving niet uitsluitend kan worden beoordeeld aan de hand van wettelijke normen. Ook ervaren hinder, cumulatie van milieufactoren, sociale en ruimtelijke context, en de bescherming van kwetsbare groepen moeten worden meegewogen. Tegelijkertijd blijft voldoen aan normen een noodzakelijke basis.

Integrale afweging van belangen

Gezondheid krijgt prioriteit bij ruimtelijke keuzes, maar staat niet los van andere maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, economische ontwikkeling, landbouw, energie en mobiliteit. Er is behoefte aan een integrale benadering waarin deze belangen transparant worden afgewogen, met duidelijke kaders en ruimte voor maatwerk.

Duidelijkheid, voorspelbaarheid en juridische houdbaarheid

Overheden, bedrijven en andere partijen vragen om helderheid over ambities, rollen en verwachtingen, ook op de langere termijn. Consistent beleid, duidelijke afspraken en een goede juridische onderbouwing dragen bij aan vertrouwen en uitvoerbaarheid. Dit geldt zowel voor bedrijven als voor gemeenten en inwoners.

Dialogoog en samenwerking als vertrekpunt

Samenwerking en dialoog vormen het vertrekpunt. De provincie zet in op overleg en het gezamenlijk zoeken naar oplossingen met gemeenten, bedrijven en bewoners. Juridische instrumenten worden pas ingezet wanneer overleg onvoldoende resultaat oplevert. De provincie kan hierbij een faciliterende rol vervullen door partijen bij elkaar te brengen.

Kennisdeling, meten en transparantie

Er is een duidelijke wens voor een actieve rol van de provincie in kennisdeling, advisering en harmonisatie van aanpakken. Meten bij de bron, monitoring van effecten en het transparant delen van gegevens zijn essentieel om gezondheidsrisico's inzichtelijk te maken, hinder te objectiveren en het gesprek met inwoners en bedrijven goed te kunnen voeren.

Flexibiliteit, maatwerk en innovatie

Beleid moet ruimte bieden voor maatwerk en verschillen tussen gebieden, met uitlegbare prioritering. Creatieve oplossingen en innovatie zijn nodig om in complexe situaties – zoals woningbouw in belaste gebieden – gezondheid en andere opgaven met elkaar te verbinden. Experimenten, nieuwe instrumenten en

vormen van participatie (zoals *citizen science* en stapelkaarten) worden hierbij als kansrijk gezien.

Structurele en vroegtijdige participatie

Het vroeg en structureel betrekken van bewoners, bedrijven en andere stakeholders is cruciaal voor draagvlak en vertrouwen, vooral in gebieden met veel uitstoot of hinder. Heldere communicatie en goed verwachtingsmanagement zijn daarbij onmisbaar: niet alles kan, maar duidelijkheid over wat wel en niet mogelijk is vergroot de geloofwaardigheid van beleid.

Onderstaand zijn de belangrijkste opbrengsten per participatiemoment samengevat.

Uit de bestuurlijke lunches

De bestuurlijke lunches waren informeel van aard, er is geen verslag van gemaakt. In algemene zin zijn een aantal hoofdlijnen uit de gesprekken te halen:

- **Duidelijkheid en samenwerking zijn cruciaal.** Bedrijven erkennen hun invloed op de leefomgeving en willen weten waar ze aan toe zijn; welk beleid wil de provincie voeren richting omgevingspartijen, waar bedrijven toe horen, ook op de langere termijn. Ook voor gemeenten is het belangrijk om heldere afspraken te maken over welke rol bij wie ligt.
- **Gezonde leefomgeving is meer dan normen.** De *beleefde* hinder, cumulatie en sociale factoren zou idealiter ook moeten worden meegenomen als de gezondheid van de leefomgeving wordt beoordeeld.
- **Creatieve oplossingen en gebiedsgericht denken.** In sommige situaties zijn creatieve oplossingen en innovaties nodig om woningbouw in belaste gebieden te kunnen verenigen met een goede kwaliteit van de leefomgeving.
- **Handvatten voor bestuurders.** Handvatten voor bestuurders zijn gewenst om keuzes te maken in een stapeling van opgaven.

Uit Regie op de Ruimte

In het participatietraject Regie op de ruimte is online en offline input opgehaald, o.a. onder inwoners van de provincie. Deze inzichten zijn breder dan alleen relevant voor het beleidskader Gezonde Leefomgeving en vooral gericht op de actualisatie van de Omgevingsvisie 2050. De eerste fase is afgerond, de tweede (en laatste) fase wordt begin 2026 afgerond. Een aantal hoofdlijnen uit de opbrengsten tot nu toe:

- Deelnemers zien voor de provincie een **regierol om integraal te sturen** op gezondheid, natuur en leefbaarheid.
- Deelnemers hebben een kritische blik op **watervverbruik en vervuiling** door industrie en landbouw, steunen het principe '**de vervuiler betaalt**'.
- **Schoon water en waterveiligheid** krijgen prioriteit.
- Inwoners willen ruimte voor **natuur en biodiversiteit; duurzame landbouw en duurzame energie**. Maar zien ook de noodzaak van woningen voor jongeren.

Uit de werkateliers

Tijdens de werkateliers met diverse omgevingspartijen kwam een aantal thema-overstijgende hoofdlijnen naar voren, die herhaaldelijk terugkwamen in verschillende groepjes en deelsessies:

- **Regierol provincie bij complexe, grensoverschrijdende vraagstukken.** De provincie moet vooral optreden bij gemeentegrens-overstijgende problemen, cumulatie van effecten, en waar de eigen bevoegdheid dat vraagt. Ze wordt gezien als regisseur, aanjager en bewaker van het grotere geheel.
- **Dialogoog en samenwerking als basis.** Eerst inzetten op dialoog en samenwerking met gemeenten, bedrijven en bewoners. Juridische instrumenten pas inzetten als overleg niet werkt. De provincie kan bemiddelen als gemeenten er niet uitkomen. Er is ook een duidelijke wens voor een faciliterende rol vanuit de provincie door partijen samen te brengen op

bepaalde thema's. Dit kan in de vorm van bestuurlijke lunches, of juist naar voorbeeld van de deelsessies tijdens de werkateliers.

- **Kennisdeling en advisering.** Van de provincie wordt verwacht kennis te delen, gemeenten te adviseren en te zorgen voor harmonisatie van aanpak. Dit geldt ook voor het stimuleren van innovatie en het faciliteren van kennisnetwerken.
- **Bescherming gezondheid als uitgangspunt.** Gezondheid moet centraal staan, met een breed perspectief op wat 'gezonde leefomgeving' inhoudt. Let niet enkel op schadelijke milieufactoren, maar ook op positieve gezondheid. Houdt wel aandacht voor cumulatie en stapeling, het bescherming van kwetsbare groepen en het zichtbaar maken van gezondheidsrisico's voor inwoners.
- **Ambities en doelen: duidelijk en meetbaar.** Formuleer heldere, ambitieuze doelen voor gezonde leefomgeving, waarin de intensiteit en reikwijdte van die doelen duidelijk wordt neergezet. Maak deze doelen meetbaar en toetsbaar. Ook het sociale aspect van de gezonde leefomgeving wordt het liefst hierin meegenomen.
- **Metten, monitoren en transparantie.** Zet in op meten bij de bron, continue monitoring en het delen van meetgegevens. Transparantie richting inwoners en bedrijven is essentieel, net als het objectiveren van klachten en hinder.
- **Flexibiliteit en maatwerk.** Beleid moet ruimte bieden voor maatwerk, met oog voor lokale omstandigheden en verschillen tussen gebieden. Prioritering moet uitlegbaar zijn voor inwoners en bedrijven.
- **Proactieve participatie en communicatie.** Betrek bewoners, bedrijven en andere stakeholders vroegtijdig en actief. Gebruik bestaande netwerken, organiseer omgevingsdialogen en zorg voor laagdrempelige communicatie. Ontwikkel bijvoorbeeld smartphone applicaties waarop inwoners gemakkelijk meldingen kunnen maken en informatie kunnen krijgen over bronnen van uitstoot in hun leefomgeving, of zet een ombudsman in als verbindende link tussen inwoners en provincie.
- **Innovatie stimuleren.** De provincie moet innovatie stimuleren, zowel bij bedrijven als gemeenten, en experimenteren met nieuwe instrumenten en participatievormen (zoals *citizen science* en stapelkaarten).

- **Consistentie, juridische houdbaarheid en vertrouwen.** Zorg voor consistent beleid, goede juridische onderbouwing en duidelijke communicatie. Dit versterkt het vertrouwen van inwoners en bedrijven in de overheid.

De uitwerking van de opbrengsten van de werkateliers is opgenomen als bijlage bij dit verslag.

Uit de excursie

De excursie van Provinciale Staten was beeldvormend voor de leden, hier is geen input opgehaald voor het beleidskader. Hieruit zijn hier dus geen hoofdlijnen opgenomen. Wel is een verslag van de excursie opgenomen als bijlage.

Uit het symposium

Op het symposium was er niet alleen een plenair gesprek, maar gingen deelnemers in verschillende rondes en op verschillende manieren met elkaar in gesprek en met elkaar aan het werk. De inzichten op hoofdlijnen:

- **De provincie wordt gezien als regisseur en verbinder.** De provincie wordt gezien als regisseur en verbinder, die proactief handelt, vanuit een integrale overkoepelende blik, maar niet alles overneemt. Structurele communicatie en maatwerk zijn essentieel. Dit inzicht kwam voort uit meerdere deelsessies.
- **Duidelijke rolverdeling.** Er is behoefte aan duidelijkheid over de rolverdeling tussen provincie, gemeenten en andere partijen. Dit inzicht kwam bij vrijwel alle deelsessies van het symposium naar voren.
- **Betrekken van bewoners.** Het structureel betrekken van bewoners, vooral in gebieden met veel uitstoot, is essentieel voor vertrouwen en draagvlak. Verwachtingsmanagement is belangrijk: niet alles kan, maar duidelijkheid over wat wel en niet mogelijk is, draagt bij aan geloofwaardigheid. Dit inzicht kwam vooral uit de deelsessie 'samenwerken in de regio', maar werd ook nadrukkelijk aangestipt tijdens de plenaire opening van het symposium.

- **Kaders bij gemeentegrensoverschrijdende vraagstukken.** Partijen in de regio willen dat de provincie kaders biedt, vooral bij gemeentegrensoverschrijdende vraagstukken, maar ook ruimte laten voor lokaal maatwerk. In complexe situaties is voorspelbaarheid belangrijk, maar er moet ook ruimte zijn voor flexibiliteit. Dit inzicht kwam voort uit meerdere deelsessies, met name de deelsessies over 'wonen landelijk gebied', 'wonen en industrie' en 'hinder'.
- **Stapelkaarten als hulpmiddel.** Dit inzicht kwam specifiek naar voren uit de deelsessies over 'stapelings van leefomgevingsfactoren'. Het gebruik van 'stapelkaarten' wordt als waardevol gezien om de status van de leefomgeving inzichtelijk te maken en ruimtelijke afwegingen te ondersteunen. Tegelijkertijd is het belangrijk om kritisch te blijven op de gebruikte indicatoren en de context van de kaarten. Niet alle relevante factoren zijn altijd goed in beeld, en de kaarten moeten gezien worden als een hulpmiddel, geen absolute waarheid.
- **Gezondheid, maar ook economie en woningbouw.** Bij ruimtelijke keuzes, zoals woningbouw in of nabij industriegebieden, spelen verschillende belangen. Gezondheid krijgt prioriteit, maar economische ontwikkeling en woningbouw zijn ook belangrijk. De provincie heeft een rol in het scheppen

van duidelijke kaders, het faciliteren van participatie en het zoeken naar integrale oplossingen. Dit inzicht is voornamelijk van toepassing op de deelsessies over 'wonen en industrie' en 'wonen en landbouw'. Daarnaast werd het ook in de plenaire sessie al aangestipt tijdens het panelgesprek.

- **Duidelijke normen voor hinder.** Er is behoefte aan duidelijke normen voor wat acceptabele hinder is en aan een goede uitwerking van het begrip hinder. Partijen in de regio wensen dat de provincie haar rol pakt bij de industrie waar zij bevoegd gezag voor is, maar ook als regionale partij met een visie op gezonde leefomgeving. Samenwerking met gemeenten en andere partijen blijft cruciaal. Dit inzicht komt voornamelijk voort uit de deelsessie over hinder.
- **Aandacht voor gewasbeschermingsmiddelen.** Op meerdere momenten tijdens de deelsessies is aandacht gevraagd voor gewasbeschermingsmiddelen en de mogelijke invloed hiervan op een gezonde leefomgeving.

De uitwerking van de opbrengsten van het symposium is opgenomen als bijlage bij dit verslag.

Bijlagen: Deelverslagen en deelnemers

Bijlage 1: Opbrengsten bestuurlijke lunches

In informele setting hebben drie lunchbijeenkomsten plaatsgevonden met bestuurders en directeurs van omgevingspartijen waaronder gemeenten, bedrijven, GGD's en omgevingsdiensten. Met als doel om in gesprek te gaan over de beleidsontwikkeling gezonde leefomgeving. De bestuurlijke lunches waren informele bijeenkomsten, zonder formele verslaglegging. Daarom zijn er geen gedetailleerde opbrengsten vastgelegd. Wel zijn uit de gesprekken een aantal inzichten op hoofdlijnen genoteerd, die hieronder worden benoemd.

Eerste gesprek: Industriële bronnen en blootstelling (23 mei 2025)

- Bedrijven erkennen hun invloed op de leefomgeving en willen duidelijkheid van de overheid: wat mag wel en niet?
- Sommige gemeenten willen meer sturing vanuit de provincie, andere gemeenten willen juist geen extra provinciale regels.
- Bedrijven benadrukken het belang van kennisdeling en samenwerking tussen bedrijven.
- Normering versus beleving: de beleefde hinder wijkt vaak af van wettelijke normen. Ook als normen worden nageleefd ervaren bewoners vaak overlast, dit maakt het vraagstuk complex.
- Transparantie en informatievoorziening: er is behoefte aan inzicht in uitstoot en calamiteiten.
- De informatievoorziening is verbeterd, zo kunnen klachten worden ingediend. Vraag is hoe dit nog verder kan worden verbeterd.

Tweede gesprek: Gezonde leefomgeving en wonen in balans (28 mei 2025)

- Door een bredere blik op het gebied en bestaande bebouwing ontstaan kansen voor meer woningen.
- Creatieve inrichting en aandacht voor sociale netwerken zijn belangrijk.
- Gemeenten zoeken richting bij nieuwbouwopgaven.
- Balans is nodig tussen bouwen en gezondheid.
- De vraag is of tijdelijke woningen in gebieden met hinder wel gewenst zijn
- Gemeenten hebben kaders nodig voor woningbouw, over welke ruimte er is, hoe je data weegt en hoe je een gebied gezond inricht.
- Meer groen draagt bij aan positieve gezondheidseffecten.
- Voorkomen van cumulatie van milieubelasting is van belang.
- Er zijn voldoende en betaalbare woningen nodig voor diverse doelgroepen, met variatie in bouwvormen.

Derde gesprek: Industriële bronnen van uitstoot naar lucht, water en bodem en blootstelling aan omwonenden (4 juni 2025)

- Bestuurders hebben behoefte aan handvatten voor gezonde leefomgeving bij complexe besluitvorming.
- Stapeling van opgaven maakt keuzes lastig.
- Er is onzekerheid over impact van emissies en vertaling naar normen.
- Er is een risico op bestuurlijke verlamming door gebrek aan duidelijkheid.
- Specifieke zorgen worden geuit over o.a. de impact van medicijnresten, die veel minder aandacht krijgen dan bijvoorbeeld gewasbeschermingsmiddelen, maar een groter probleem zouden vormen.
- De provincie werkt aan beleid en handvatten om gemeenten te ondersteunen, rekening houdend met verschillen tussen grote en kleine gemeenten.

Bijlage 2: Samenvatting deelverslag Regie op de Ruimte

Met het programma Regie op de ruimte bepaalt de provincie met inbreng van medeoverheden, maatschappelijke partners en inwoners waar welke ruimtelijke ingrepen onder welke voorwaarden voorrang krijgen. Ook brengt het programma in beeld wat de consequenties zijn van die keuzes. De uitkomsten worden verwerkt in een vernieuwde Omgevingsvisie 2050.

In de periode van april tot eind augustus is hiervoor een intensief participatietraject uitgevoerd door de provincie. Rond vier thema's: omgaan met water, evenwicht landbouw en natuur, duurzame economie en energie en leefbare regio's, steden en dorpen. Via diverse bijeenkomsten, tijdens evenementen en via online participatie nodigde de provincie Noord-Hollanders en medewerkers van medeoverheden en maatschappelijke organisaties uit om te laten weten wat zij belangrijk vinden. Eind augustus is er een verslag opgeleverd met de opbrengsten van de eerste fase. Deze eerste fase geeft een kwalitatief beeld van hoe er in de provincie gedacht en gesproken wordt over de toekomstige inrichting en verdeling van de ruimte.

Op hoofdlijnen: wat vinden deelnemers belangrijk?

In het verslag zijn de opbrengsten terug te lezen, die deels ook betrekking hebben op onderwerpen in het beleidskader Gezonde Leefomgeving. Onderstaand een aantal van deze opbrengsten:

- Inwoners maken zich zorgen over vervuiling van grond- en oppervlaktewater door pesticiden, PFAS, microplastics en industrie.

- Deelnemers hebben een kritische blik op waterverbruik en vervuiling door industrie en landbouw, steunen het principe 'de vervuiler betaalt'.
- Inwoners willen ruimte houden voor natuur, rust en biodiversiteit. Maar zien ook dat meer woningen nodig zijn; betaalbare woningen voor jongeren zijn urgent.
- Oproep tot minder gebruik van bestrijdingsmiddelen.
- Integrale benadering: landbouw, natuur, water en recreatie worden als samenhangend gezien.
- Een sturende rol in verduurzaming voor de provincie.
- Geen nieuwe datacenters vanwege hun grote verbruik van water, energie en ruimte.
- Meer groen en recreatie in en om steden is essentieel voor gezondheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Duurzame mobiliteit: investeren in OV en fietsinfrastructuur, minder autogebruik.
- Daadkrachtige rol voor de provincie in integrale gebiedsprocessen, prioriteiten stellen en ruimte reserveren voor toekomstfuncties (water, natuur, energie, wonen).
- Bewoners en maatschappelijke partners vragen om meer betrokkenheid en maatwerk bij beleid en uitvoering.

De tweede fase gaat over het bepalen van draagvlak voor de te maken keuzes. Inwoners konden in november en december (ook tijdens het symposium Gezonde Leefomgeving) een online keuzewijzer invullen, er zijn bijeenkomsten voor inwoners en er wordt een representatief onderzoek uitgevoerd. Ook is er een webinar en een conferentie voor medeoverheden en maatschappelijke partners. De resultaten van deze tweede fase volgen begin 2026.

Bijlage 3: Deelverslag werkateliers

Werkatelier I: Provinciaal belang

Het eerste werkatelier vond plaats op 1 september 2025, op het Provinciehuis van Noord Holland in Haarlem. In dit werkatelier stond het *provinciaal belang* centraal; wanneer en in welke rol moet de provincie een stap naar voren zetten om de gezonde leefomgeving te beschermen en verbeteren?

Na een plenaire opening, met toelichting over het participatietraject en het beleidskader in wording, gingen de deelnemers uiteen in 3 groepen. Elke deelgroep ging aan de slag met een spel. In dit spel werden deelnemers aan de hand van verschillende casussen meegenomen in de overweging wanneer de provincie aan zet is om een stap naar voren te zetten en in welke rol de provincie dan moet aannemen. Bij elke casus gingen de deelnemers na of er sprake was van de volgende situaties, waarbij de provincie heeft aangegeven dat ze willen ingrijpen:

- A. Als er ambities en of doelen op het gebied van een gezonde leefomgeving te realiseren zijn.
- B. Als we vanuit onze rol als bevoegd gezag een bijdrage kunnen leveren aan een ruimtelijke opgave.
- C. Als er zaken spelen bij bronnen (bijvoorbeeld industriële bedrijven) waarvoor de provincie het bevoegd gezag is en waarbij derden een beroep op ons doen.
- D. Als er bronnen zijn met effecten op de gezonde leefomgeving die de gemeentegrens overschrijden.
- E. Als er sprake is van cumulatie en/of stapeling.

Vervolgens gingen zij in gesprek over in hoeverre de provincie in haar belang geraakt is, oftewel: hoe zwaar de provincie de situatie moet wegen. Daarna werden daar

passende instrumenten bij geplaatst, waaronder de rol die de provincie kan aannemen.

Dit spel was een manier om het gesprek vorm te geven en deelnemers aan te sporen met elkaar in discussie te gaan. Hieruit zijn een aantal thema's naar voren gekomen, waarop deelnemers een rol voor de provincie zien en daar ook bepaalde instrumenten bij plaatsen:

- **Ambities en doelen stellen:** Duidelijke ambities formuleren voor gezonde leefomgeving, mobiliteit, groen, landschap, en voorzieningen. Niet alleen op milieufactoren richten, maar op het gehele spectrum van gezonde leefomgeving.

- **Rugdekking en normering:** Provinciale regels bieden gemeenten rugdekking, vooral bij zachte normen (zoals groen en bewegen).
- **Kennisdeling en advisering:** De provincie kan gemeenten adviseren, kennis delen (zoals via het Servicepunt Duurzame Energie), en zorgen voor harmonisatie van aanpak.
- **Bescherming van gezondheid:** De provincie kan het grotere plaatje bewaken, cumulatie van effecten in beeld brengen, en inwoners beschermen bij complexe vraagstukken.
- **Regierol en gebiedsgerichte aanpak:** De provincie kan een stap naar voren zetten bij gemeente-overstijgende problematiek, als ruimtelijk ordenaar, in het stellen van regels, toezicht & handhaving, en het uitvoeren van gebiedsanalyses.
- **Dialoog en samenwerking:** Eerst inzetten op dialoog met gemeenten en bedrijven, daarna juridische middelen inzetten indien nodig. De provincie kan bemiddelen als gemeenten er onderling niet uitkomen.
- **Innovatie en meten:** Stimuleren van innovatieve maatregelen, meten en monitoren van hinder, en het zichtbaar maken van stapeling van effecten.

Werkatelier II: Ambities

Het tweede werkatelier vond plaats op 10 september, ook op het Provinciehuis van Noord-Holland in Haarlem. In dit werkatelier stonden drie thema's centraal, waarop nieuw ambities worden geformuleerd in het beleidskader. Tijdens het werkatelier in deelsessie lag de focus op drie thema's: omgevingsveiligheid, geluidshinder industrie en luchtkwaliteit.

Na een plenaire sessie, waarin werd teruggeblikt op het vorige werkatelier en het beleidskader nogmaals kort werd toegelicht, verdeelden de deelnemers zich over de thematische deelsessies. Elke deelsessie had een eigen thema en eigen doelstellingen en werden begeleid door inhoudelijke deskundigen en gespreksbegeleiders. Onder de beschrijving van de deelsessie zijn de opbrengsten beknopt beschreven.

Deelthema Omgevingsveiligheid: het doel van deze sessie was het toetsen van het *conceptbeleid groepsrisico*, dat in samenwerking met Haskoning is opgesteld. Het groepsrisicobeleid is uitgewerkt langs twee sporen: het vergunningenspoor en het ruimtelijke spoor. In het vergunningenspoor wordt aangegeven hoe een

verantwoording op groepsrisico plaats moet vinden bij een aanvraag omgevingsvergunning milieubelastende activiteit (mba) en in het ruimtelijke spoor hoe deze afweging plaats moet vinden bij een ruimtelijke ontwikkeling in een aandachtsgebied. Deze sporen zijn uitgewerkt in beslisbomen. Deze beslisbomen zijn besproken en getoetst met de aanwezigen aan de hand van casussen.

Algemeen

- In het algemeen is waardering uitgesproken voor het proces, maar er leven ook zorgen over de manier waarop maatschappelijke belangen en stijgingen van het groepsrisico worden meegewogen. De oriëntatiewaarde blijft een belangrijk ijkpunt, maar er is discussie over de betekenis van stijgingen onder deze waarde.
- Er zijn zorgen over het maatschappelijk belang meegewogen in besluitvorming.

Vergunningenspoor (MBA)

- De toepassing van het beleid binnen het GAG (gifwolkaandachtsgebied): de huidige lijn wordt als toekomstbestendig gezien.
- De rol van kwalitatieve versus kwantitatieve beoordeling, met aandacht voor het domino-effect en risico's van onderschatting.
- De noodzaak van handvatten voor besluitvorming: er is behoefte aan een extra beslisblok in de beslisboom en aan processtappen zoals omgevingstafels en stakeholderonderzoek.
- Bronmaatregelen: discussie over of deze onder BBT of BBT+ vallen, met input van brandweer, OD en bedrijfsleven

Ruimtelijk Spoor (ETFAL)

- De rol van provincie en omgevingsdienst (OD): OD moet vanaf het begin betrokken worden, provincie neemt regie als gemeenten er niet uitkomen.
- Drempelwaarden: 100 personen als grens voor verantwoording wordt als laag ervaren, maar sluit aan bij Zuid-Holland.

- i. Beleidsruimte: zolang onder de oriëntatiewaarde, wordt stijging vaak niet relevant geacht.
- j. Maatregelen: eerst bronmaatregelen, daarna omgevingsmaatregelen. Bouwkundige maatregelen worden als aanvullend gezien, niet als Bbl-maatregelen.
- k. Besluitvorming: het “nee” in het HBA-beleid wordt als streng ervaren, maar biedt ook duidelijkheid. Er is behoefte aan controle op gemeentelijke afwegingen.

Deelthema geluidshinder industrie: het doel van deze deelsessie was om te verkenningen hoe we doelstellingen kunnen ontwikkelen en instrumentarium kunnen inzetten binnen de ruimte die de landelijke wet- en regelgeving rondom geluidshinder

van industrie biedt. Daarbij werd extra aandacht geschonken aan de invloed die de provincie wel of niet kan hebben, ook als het gaat om geluiden die niet in een norm gevat worden, zoals laagfrequent geluid of piekgeluiden. De focus van het gesprek lag op een aantal onderwerpen: hinderlijke geluiden, meten en monitoren, samenwerking tussen partijen, en woningbouw op hoogbelaste locaties.

Hinderlijke geluiden

- Onderzoek naar geluidshinder moet gekoppeld worden aan milieueffectrapportages (MER) en er moet een meerjarig monitoringsplan komen bij nieuwbouw op locaties met hoge geluidsbelasting.
- Het is belangrijk om hinderbeleving in beeld te brengen en het gesprek hierover te organiseren, bijvoorbeeld via klachtensporen en community management die snel kan reageren op bewoners.
- Normeren op laagfrequent geluid is mogelijk, maar kost geld; daarom wordt er meer ‘zacht’ gestuurd.
- Beleving van geluid verschilt van de papieren werkelijkheid (normering); het is belangrijk om beleving mee te nemen in metingen.
- Er is koudwatervrees bij politici: het gevoel dat als je bewoners laat meten, je een ‘doos van Pandora’ opent die niet meer dichtgaat.

Meten en monitoren

- Er wordt gepleit voor meer continue metingen rondom industrieterreinen, met bronduiding. Let op: een meetnet helpt niet per se om hinder te verminderen.
- Proactieve rol: meetopdrachten niet te lang laten liggen, hiervoor is een ondernemende attitude nodig.
- De meetdrempel is een aandachtspunt: wanneer ga je meten? Bij hoeveel klachten? Wanneer is er handelingsperspectief?
- Wie betaalt voor meten en maatregelen? Bedrijven die hinder veroorzaken, gemeenten of provincie?
- Meet niet alleen industrie, maar ook wegverkeerslawaai en luchtvaartgeluid.
- Neem beleving mee in metingen en organiseer communicatie vanuit bedrijven over werkzaamheden die mogelijk hinder kunnen veroorzaken.

Samenwerking

- Goed samenwerken met gemeenten is essentieel, ook om alternatieven in kaart te brengen en samen op te trekken richting het Rijk.
- GGD's en gemeenten moeten geattendeerd worden op opties en bandbreedte bij het meewegen van de gezonde leefomgeving, bijvoorbeeld in wettelijk vooroverleg.
- Platformen voor communicatie tussen bewoners, bedrijven, kennisinstellingen en overheden zijn belangrijk.
- Gesprek aangaan tussen provincie en gemeenten over geschikte bouwlocaties, en aangeven waar en wat er wél mogelijk is (niet vrijblijvend).
- Samenwerking van bedrijven is belangrijk; mogelijkheid om in vergunningen te regelen dat een bedrijf moet acteren als er klachten zijn.

Woningbouw op hoogbelaste locaties

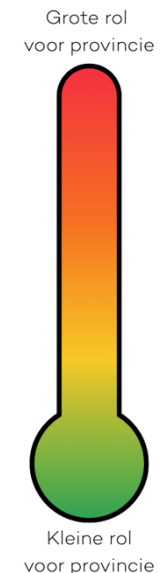
- De provincie moet zo vroeg mogelijk gemeenten adviseren in planvorming voor woningbouw op hoogbelaste locaties.
- Beperkingen opleggen op woningbouw op hoogbelaste locaties en specifieke instructies geven (bijvoorbeeld stille zijde, geluidsluwe achterzijde).
- Nieuwe woonlocaties toestaan op onbebouwde locaties, zoals landelijk gebied, en meer sturen op regels via verordening.
- In kaart brengen wat daadwerkelijke schade is voor gezondheid en wat onderdeel is van de leefomgeving.
- Bouwkundige maatregelen zijn nodig om toch te kunnen bouwen op hoogbelaste locaties (vorm en positie van woningen).
- Focus op wat wél kan en alternatieve gebieden mogelijk maken voor woningbouw.

Kortom:

- Provincie kan impact maken door te meten, te monitoren, samenwerking met gemeenten, adviseren bij woningbouw op hoogbelaste locaties, en het ontwikkelen van visie op gezonde leefomgeving.
- Proactieve rol: meetopdrachten snel uitvoeren, communicatieplatform opzetten, normeren op laagfrequent geluid, klachtenspoor organiseren, alternatieven zoeken voor woningbouw.

- Kansen: samenwerking, kennisdeling, vroegtijdig adviseren, focus op wat wél kan, communicatie met bedrijven en bewoners.
- Zorgen: politieke ruimte, financiering, meetdrempel, beleving versus normering, bedrijven betrekken bij oplossingen.

Deelthema luchtkwaliteit: In deze deelsessie werd verkend of de provincie in de breedte meer impact kan maken, naast het voldoen aan de EU-richtlijnen. Dus, waar de provincie ook buiten eigen strikte bevoegdheden een positieve invloed kan hebben. Daarbij werd gekeken naar welke en op welke manier instrumenten ingezet kunnen worden. De deelnemers gaven daarbij voor verschillende mogelijkheden aan of de provincie daarin een grote of kleinere rol heeft, aan de hand van een thermometer.

Grote rol van de provincie

- **Regionale kennisontwikkeling en netwerk:** De provincie brengt partijen samen, stimuleert samenwerking en kennisdeling tussen gemeenten, en organiseert netwerkbijeenkomsten zoals werkateliers en beleidstafels.
- **Metten en monitoren:** De provincie faciliteert en coördineert (citizen science) metingen, ondersteunt gemeenten bij het bepalen van luchtkwaliteitsproblemen en zorgt voor gebiedsoverstijgende monitoring.
- **Bewustwording inwoners:** De provincie vergroot bewustwording door inwoners transparant te informeren, te betrekken bij het verkrijgen van inzicht en door eerlijke communicatie over keuzes en gevolgen.
- **Innovatie:** De provincie bundelt kennis, stimuleert innovatie bij bedrijven en gemeenten, en subsidieert innovatieve maatregelen. Ook wordt samengewerkt met wetenschap en kennisinstellingen.

Groot-medium rol van de provincie

- **Bescherming kwetsbare groepen:** De provincie neemt een actieve rol in het beschermen van kwetsbare groepen door beleid te ontwikkelen en gemeenten te stimuleren om extra maatregelen te nemen waar nodig.
- **Mobiliteit:** De provincie stimuleert en verbetert het openbaar vervoer, neemt maatregelen om uitstoot van wegen te beperken en bekijkt mobiliteitsmaatregelen integraal op regionaal niveau.
- **Beleidsontwikkeling houtstook:** De provincie ontwikkelt beleid rondom houtstook, stimuleert gemeenten om dit op te nemen in hun beleid en ondersteunt bij het beperken van emissies.

Medium rol van de provincie

- **Regionale kennisontwikkeling en netwerk:** De provincie ondersteunt bestaande campagnes en legt een grondhouding vast in de omgevingsvisie, zodat gemeenten hierop kunnen terugvallen. Ook wordt verbinding gelegd met Europees en nationaal beleid.
- **Meten en monitoren:** De provincie pleit voor betere dekking van meetstations, ondersteunt bij monitoring en adviseert gemeenten, maar de uitvoering ligt vooral bij gemeenten.
- **Bewustwording inwoners:** De provincie ondersteunt bestaande campagnes en vergroot bewustwording, maar de primaire verantwoordelijkheid ligt bij gemeenten.
- **Innovatie:** De provincie faciliteert gemeenten die actief aan de slag willen met innovatieve maatregelen en vertaalt beleid naar uitvoering.

Medium-kleine rol van de provincie

- **Regionale kennisontwikkeling en netwerk:** Kennisontwikkeling vindt plaats door regionale samenwerking, waarbij voor ieder gebied een andere inzet van instrumenten nodig is. De provincie faciliteert en ondersteunt waar nodig.
- **Meten en monitoren:** De provincie ondersteunt gemeenten bij het opzetten van meetnetwerken en het uitvoeren van monitoring, maar de regie ligt bij de gemeenten.
- **Innovatie:** De provincie ondersteunt gemeenten bij het implementeren van innovatieve maatregelen en bereidt zich voor op toekomstige normeringen.

Kleine rol van de provincie

- **Regionale kennisontwikkeling en netwerk:** De provincie biedt vooral kennis en advies, ondersteunt bij monitoring en communicatie, maar de uitvoering en primaire verantwoordelijkheid liggen bij de gemeenten.
- **Meten en monitoren:** De provincie adviseert en biedt kennis aan, maar de uitvoering ligt bij gemeenten. De provincie pleit voor betere dekking van meetstations, maar voert dit niet zelf uit.
- **Bewustwording inwoners:** De provincie ondersteunt bestaande campagnes, maar de primaire verantwoordelijkheid ligt bij gemeenten.
- **Bescherming kwetsbare groepen, mobiliteit, beleidsontwikkeling houtstook, innovatie:** De provincie biedt advies en kennis, maar de uitvoering en regie liggen bij gemeenten. De provincie ondersteunt waar nodig, maar heeft een beperkte rol.

Werkatelier III: Instrumenten

Het derde en laatste werkatelier vond plaats op 15 september 2025, in het Seinwezen in Haarlem. In dit werkatelier stonden de verschillende wettelijke instrumenten centraal die de Omgevingswet biedt en die de provincie kan inzetten om de gezonde leefomgeving te beschermen en te verbeteren. Gekoppeld aan een bepaalde rol voor de provincie: de *verantwoordelijke overheid*, de *nieuwsgierige overheid*, en de *betrokken overheid*.

Langs dat onderscheid werden de deelsessies georganiseerd, waarbij elke deelsessie inging op verschillende instrumenten. In de deelsessies ging het met name over de verschillende instrumenten die de provincie wil doorontwikkelen. Aan deelnemers werd gevraagd hoe zij denken dat de provincie die instrumenten in de toekomst structureel en doelmatig kunnen inzetten.

Werktafel 1: Verantwoordelijke overheid

In deze deelsessie werden twee instrumenten van de provincie besproken: scherp vergunnen en het actualiseren van vergunningen. Voor die twee instrumenten gingen deelnemers in gesprek over het type emissies waar het over zou moeten gaan, wanneer en in welke gebieden het instrument ingezet kan worden, wat de kansen en risico's zijn van het instrument en algemene opmerkingen daarover.

Actualiseren van vergunningen

Type emissies waarover deelnemers aangaven zich zorgen te maken in relatie tot schadelijke en hinderlijke uitstoot:

- Fijnstof (prioriteit, want minder aandacht voor maar meer schade)
- ZZS (zeer zorgwekkende stoffen)
- Geluid
- Geur
- Gewasbeschermingsmiddelen
- Stookinstallaties
- ZZS bij afvalverbranding
- Kleine oude installaties (BAL met meldingsplicht)
- Puntbronlozing op riool (indirecte lozingen)
- Lichthinder (donkerte beschermen) (valt onder ZZS bij afvalverbranding)
- Ultrafijnstof

Wanneer en in welke gebieden inzetten

- Prioritering moet uitlegbaar zijn voor inwoners en bedrijven; nu ontbreekt dat vaak.
- Op basis van analyse en objectieve criteria: waar de meeste impact te maken is.
- Breed kijken: totale overlast, inclusief cumulatie (bijvoorbeeld rondom Schiphol, IJmond, Weesp, bollenconcentratiegebieden, haven/marine in de kop van NHN).
- Niet alles optellen op een stapelkaart; uitzonderingen en pieken zijn belangrijk.
- Nachtelijke capaciteit is een issue bij meldingen.
- Herziening van vergunningen na 10 jaar is wenselijk.
- Gebieden met veel cumulatie en stapeling van veiligheid, geluid en fijnstof verdienen extra aandacht.

Algemene opmerkingen:

- Ambitieuze beleid is nodig: streng zijn, maar ook meedenken met bedrijven over wat haalbaar is qua investeringen (vestigingsklimaat).
- Meten is weten: meer meten geeft bedrijven inzicht en helpt klachten objectiveren.

- Flexibiliteit en maatwerk blijven belangrijk.
- Voorspelbaarheid is essentieel voor bedrijven en inwoners.
- Bedrijven hebben rechten, maar actualisatie is nodig voor maatschappelijke doelen.
- Meetverplichtingen en technieken ontwikkelen zich; verplichtingen moeten worden doordacht.
- Bewoners ervaren vaak hinder van uitzonderingen en pieken.
- Bedrijven moeten na verloop van tijd kunnen worden aangesproken op nieuwe inzichten en normen.

Scherp vergunnen

Wat versta je eronder?

- Flink ambities op gezondheid (GGD).
- Vergunningverlening aan de onderkant van de Europese normstelling (BREF).
- Niet zonder meer opleggen aan bedrijven, maar in gesprek gaan.
- Bedrijven moeten meer onderbouwen hoe ze uitstoot beperken, en meer meten dan de norm vereist.
- Per gebied kijken wat een veilige norm is en daarop scherp vergunnen.
- Cumulatie van emissies meenemen.
- In beleid vastleggen wat scherp vergunnen is, voor juridische onderbouwing en consistentie.
- Doelvoorschriften zijn kansrijk als middelvoorschriften niet werken.
- Zorgplicht kan onder de Omgevingswet veel beargumenteren.

Wanneer scherp vergunnen?

- Wanneer industrie en woningen dicht op elkaar liggen.
- Waar ZZS en fijnstof hoog zijn.
- Bij momentum: als bedrijven installaties vervangen, verbeteringen integreren.
- In stedelijke en dichtbevolkte gebieden.
- Als natuurbelangen significant worden geraakt.
- Bij cumulatie van risico's (gebied, emissietype, hinder).
- Focus op meest risicovolle verontreinigingen.

- Wanneer bedrijven niet onder de Richtlijn industriële emissies (Rie--) vallen, via omgevingsvergunningen.

Kansen:

- Uitgangspunten in beleid opnemen helpt bij motivatie van besluiten.
- Doelvoorschriften en monitoringsverplichtingen zijn kansrijk.
- Meer aandacht voor verantwoordingseisen.
- Focus op stedelijk gebied en plaatsen met veel cumulatie.
- Pleiten voor scherpere BBT in Europa.
- Zorgplicht inzetten als extra instrument.

Risico's:

- Bedrijven kunnen niet altijd alles veranderen (bijvoorbeeld door netcongestie).
- Kans op vertrek van bedrijven bij te strenge eisen.
- Bezwaartrajecten van bedrijven.
- Weinig vertrouwen in de overheid; communicatie is belangrijk.
- Juridische houdbaarheid van normen is soms onzeker.
- Kosteneffectiviteit en bedrijfseconomische haalbaarheid moeten worden meegewogen.
- Soms duurt het jaren voordat technische aanpassingen mogelijk zijn.

Algemene opmerkingen:

- Gesprek met bedrijven is belangrijk, niet alleen normen opleggen.
- Meer aandacht voor cumulatie en lange termijn effecten.
- Bewoners vragen om inzicht in gegevens; communicatie en transparantie zijn essentieel.
- Prioritering op basis van risico's en gezondheid.
- Flexibiliteit en maatwerk blijven nodig.
- Focus op juridische onderbouwing en consistent beleid.

Kortom: Zorg voor een ambitieuze, maar realistische en uitlegbare aanpak. Zet in op meten, flexibiliteit, en duidelijke communicatie. Leg beleid goed vast, focus op de

grootste risico's en kansen, en wees je bewust van de bedrijfseconomische en juridische grenzen. Het gesprek met bedrijven én bewoners is minstens zo belangrijk als het opleggen van regels.

Werktafel 2: Nieuwsgierige overheid

In deze deelsessie ging het over de nieuwsgierige overheid. Een overheid die onderzoek doet, data ophaalt, de leefomgeving inzichtelijk maakt en in gesprek is met haar bewoners. Deelnemers bespraken aan verschillende tafel de drie instrumenten die de provincie al inzet, maar verder wil ontwikkelen: 1. meten bij de bron, 2. in gesprek gaan met bewoners, 3. het maken en gebruiken van zogenoemde stapelkaarten. Deelnemers bespraken daarover onder andere de kansen die ze daarvoor zagen. Daarnaast brachten deelnemers ook hun eigen ideeën in voor instrumenten die de provincie mogelijk kan inzetten.

1. Meten bij de bron

- Wanneer inzetten: Bij gerichte aanpak van klachten, vaak op advies van OD/GGD/RIVM, bij veel klachten, onverwacht of onaangekondigd, en langdurige metingen.
- Opbrengst: Geeft direct inzicht in de bron van hinder, maakt pinpointen van uitstoters mogelijk, en zorgt voor transparantie door verplichte openbaarmaking van metingen. Ook kunnen nieuwe stoffen worden gemeten, niet alleen de stoffen die in vergunningen staan.
- Kansen: Permanente meetteams in hotspots, langdurige aanbestedingen voor meetapparatuur, en actieve rol van TNO/ILT.
- Zorgen: Kost veel geld, arbeidsmarktkrapte, complexiteit bij het aanwijzen van de uitstoter, en vaak nog veel berekeningen in plaats van echte metingen.

2. Inzetten van stapelkaarten

- Wanneer inzetten: Bij gebiedsprocessen, proactief in plaats van reactief, om inzicht te krijgen in cumulatie van hinder.
- Opbrengst: Geeft inzicht in wat nog niet bekend is, welke data nog toegevoegd moet worden, en kansen voor nieuwe ontwikkelingen. Het is gebaseerd op beschikbare data en biedt lokale inzichten.

- Kansen: Proactief beleid, gezamenlijke producten van overheden, en vertaling van data naar bewoners.
- Zorgen: Stapelkaarten geven slechts 'platte data', geen gedwongen weergave. Er is behoefte aan duiding en vertaling van data naar de praktijk.

3. In gesprek gaan met bewoners/gehinderden

- Wanneer inzetten: Selectief, vooral in aandachtsgebieden en bij bevoegd gezag.
- Opbrengst: Aanhaken op buurtcoaches, wijkcoördinatoren en gebiedsmakelaars. Gesprekken zorgen voor meer betrokkenheid en kunnen leiden tot handelingsperspectief.
- Kansen: Gebruik van bestaande netwerken, koppeling met gezondheidsmonitor, en het bundelen van klachten.
- Zorgen: Zolang niemand verantwoordelijk is, lijkt het geen probleem. Mensen worden 'klaagmoe' en klachten komen bij verschillende partijen binnen.

Andere mogelijke instrumenten

- Gezondheidsmonitor: Wordt gezien als middel om het gesprek te starten en duurzame samenwerking te creëren tussen partijen. Kansen liggen in transparantie en jaarlijkse terugkoppeling. Zorgen zijn hoe je harde en zachte data koppelt en hoe je daadwerkelijk tot actie komt.
- App voor meldingen: Laagdrempelig melden van hinder via een app, met goede terugkoppeling en actieve communicatie. Kansen liggen in het bundelen van klachten en transparantie, zorgen zijn onderhoud van de app, bekendheid en communicatie.
- Gezondheidsombudsman: Onafhankelijke functie, aanspreekpunt voor bewoners, met slagkracht en integrale aanpak. Zorgen zijn drukte bij gemeenten en andere partijen.

Werktafel 3: Betrokken overheid

In deze deelsessie stond de betrokken overheid centraal, met name de rol van de provincie als proactieve gespreksleider. Waar de provincie voorheen vooral een reactieve houding aannam, zet zij nu stappen richting een meer proactieve benadering, waarbij actief wordt ingezet op het versterken van de samenwerking en

communicatie met andere partijen in de leefomgeving. In de deelsessie werden deelnemers bevraagd over wat zij verstaan onder een proactieve gesprekspartner, wat zij daarbij als kansen of zorgen zien en welke behoeften de verschillende partijen daarin hebben.

Hoe ziet de rol van de provincie als proactieve gesprekspartner eruit?

- **Brede betrokkenheid:** De provincie betreft alle relevante doelgroepen bij specifieke problemen, informatie vindbaar en openbaar maken, en werken aan een cultuur van wederzijds vertrouwen en versterking.
- **Burgerschap stimuleren:** Door omgevingsdialogen aan te jagen en burgers actief te informeren en te betrekken, ontstaat meer draagvlak voor problemen en oplossingen.
- **Kennisdeling:** De provincie deelt actief kennis tussen regio's, nodigt inwoners uit voor bijeenkomsten en zorgt voor consistente, betrouwbare communicatie.
- **Integraal en selectief:** De provincie werkt vanuit een integraal uitgangspunt (niet één belang) en pakt brede problemen op die voor kleine gemeenten lastig zijn.
- **Actief meedenken:** De provincie denkt actief mee, voert dialoog, ondersteunt beleidsvorming en werkt samen met belanghebbende partijen.
- **Monitoren en evalueren:** De provincie kan gericht sturen en bijsturen door te monitoren en te evalueren.

Waar zitten kansen?

De kansen liggen vooral in het versterken van samenwerking en betrokkenheid. Door vroegtijdige en open communicatie kan er meer draagvlak ontstaan voor beleid en oplossingen. De provincie heeft de mogelijkheid om ambitieuze doelen te stellen voor gezondheid en leefomgeving, en door kennisdeling met andere regio's en organisaties kan het beleid effectiever worden. Een collectieve aanpak tussen gemeenten en regio's helpt om brede problemen gezamenlijk aan te pakken. Innovatieve participatie-instrumenten, zoals de "thermometer", bieden nieuwe inzichten in de stand van zaken en versterken de dialoog.

Waar zitten de risico's?

Er is bezorgdheid over willekeur en inconsistentie in beleid, wat het vertrouwen in de overheid onder druk zet. Transparantie en openheid zijn daarom cruciaal. De provincie moet selectief opereren – daar inzetten waar de meeste of ernstigste signalen zich voordoen is - en zich richten op maatregelen met het meeste effect. De complexiteit van belangen – zoals gezondheid, economie en milieu – maakt het lastig om keuzes te maken en deze goed te communiceren, kijk bijvoorbeeld naar de woningbouwopgave. Bovendien hebben kleinere gemeenten vaak onvoldoende capaciteit en kennis om grootschalige, of gemeentegrensoverschrijdende, problemen zelfstandig aan te pakken, waardoor provinciale ondersteuning als gewenst wordt gezien.

Welke behoeftes hebben omgevingspartijen?

- Gemeenten: Willen een actieve provincie die meedenkt, hen betreft bij afwegingen en zorgt voor een gelijk speelveld.
- GGD: Wil een geformaliseerde, stevige rol in advisering en periodiek overleg met de provincie.
- Bewoners: Willen goed geïnformeerd worden, betrokken worden bij beleid en dat hun belangen serieus worden genomen.
- Kennisinstellingen: Willen dat kennis en wetenschap (ook burgerwetenschap) wordt ingezet bij leerlingen en bewoners.
- Brandweer/veiligheidsregio: Wil vroegtijdig betrokken zijn bij beleidsontwikkeling en meegenomen worden in dilemma's.
- Landbouw: Wil brede uitnodiging en betrokkenheid van agrariërs.

werkateliers gezonde leefomgeving

Werkatelier I: provinciaal belang

Rollen voor de provincie

- **Regierol en gebiedsgerichte aanpak:** De provincie kan een stap naar voren zetten bij gemeente- overstijgende problematiek, als ruimtelijk ordenaar, in het stellen van regels, toezicht & handhaving, en het uitvoeren van gebiedsanalyses
- **Dialogoog en samenwerking:** Eerst inzetten op dialoog met gemeenten en bedrijven, daarna juridische middelen inzetten indien nodig. De provincie kan bemiddelen als gemeenten er onderling niet uitkomen.
- **Kennisdeling en advisering:** De provincie kan gemeenten adviseren, kennis delen (zoals via het Servicepunt Duurzame Energie), en zorgen voor harmonisatie van aanpak.
- **Bescherming van gezondheid:** De provincie kan het grotere plaatje bewaken, cumulatie van effecten in beeld brengen, en inwoners beschermen bij complexe vraagstukken.
- **Ambities en doelen stellen:** Duidelijke ambities formuleren voor gezonde leefomgeving, mobiliteit, groen, landschap, en voorzieningen.
- **Innovatie en meten:** Stimuleren van innovatieve maatregelen, meten en monitoren van hinder, en het zichtbaar maken van stapeling van effecten.
- **Rugdekking en normering:** Provinciale regels bieden gemeenten rugdekking, vooral bij zachte normen (zoals groen en bewegen)

Werkatelier II: ambities

Omgevingsveiligheid:

- Duidelijkheid over verantwoording groepsrisico gewenst.
- Beslisbomen helpen bij vergunningverlening en ruimtelijke afweging.
- OD en provincie moeten vroeg betrokken worden.
- Afweging bron- en omgevingsmaatregelen.
- Beleidsruimte onder oriëntatiewaarde is onderwerp van discussie.

Geluidshinder industrie

- Hinderbeleving meenemen in beleid en metingen.
- Continue metingen en bronduiding belangrijk.
- Samenwerking met gemeenten en bedrijven cruciaal.
- Woningbouw op hoogbelaste locaties vraagt vroegtijdig advies.
- Bouwkundige maatregelen en alternatieve locaties bieden kansen.

Luchtkwaliteit

- Provincie speelt grote rol in kennisdeling en netwerkvorming.
- Faciliteren van metingen en bewustwording bij inwoners.
- Innovatie stimuleren via subsidies en samenwerking.
- Beleidsontwikkeling houtstook en mobiliteit vraagt actieve rol.
- Rol varieert afhankelijk van instrument en bevoegdheid.

Werkatelier III: instrumenten

Werktafel 1: Verantwoordelijke overheid

- Focus op fijnstof, stikstofdioxide, ZZS, geluid en geur bij vergunningactualisatie.
- Prioritering bij actualisatie van vergunningen op basis van risico- en impactanalyse
- Scherp vergunnen is proberen om, vanuit het oogpunt gezondheid, schadelijke en hinderlijke uitstoot vanuit een industriële bron zoveel mogelijk te verminderen.
- Richt op gebieden waar gezondheid onder druk staat, bijvoorbeeld bij stapeling en cumulatie

Werktafel 2: Nieuwsgierige overheid

- Meten bij de bron biedt inzicht en transparantie, maar is kostbaar.
- Stapelkaarten geven inzicht in cumulatie, maar vragen duiding.
- Gesprekken met bewoners versterken betrokkenheid.
- Gezondheidsmonitor en meldapps bieden kansen voor participatie.
- Zorgen over verantwoordelijkheden en 'klaagmoeheid'.

Werktafel 3: Betrokken overheid

- Provincie moet brede betrokkenheid organiseren en transparant communiceren.
- Burgerschap stimuleren en kennisdeling tussen regio's essentieel.
- Integraal werken en selectieve inzet voorkomt versnippering.
- Proactief meedenken en monitoren versterkt beleidsvorming.
- Behoeft aan actieve rol bij gemeenten, GGD, bewoners en andere partijen.

Bijlage 4: Excursie

Op donderdag 16 oktober is een excursie georganiseerd voor leden van Provinciale Staten, met als doel om de leden een beeld te laten vormen over thema's en doelstellingen die in het beleidskader Gezonde Leefomgeving aan de orde komen. Omdat de excursie beeldvormend bedoeld is voor Provinciale Staten, zonder inbreng op te halen voor het beleidskader, is er geen inhoudelijk verslag gemaakt. Dit hoofdstuk geeft een impressie van de excursie.

In het kader van de beleidsontwikkeling Gezonde Leefomgeving werden leden van PS uitgenodigd om aan boord te springen van een tourbus en onder begeleiding van bureau EMMA en beleidsadviseurs van de provincie op locatie bezoek te gaan naar Opperdoes en Beverwijk Bazaar. Deze locaties zijn bewust gekozen omdat hier uiteenlopende belangen samenkomen. Tijdens het bezoek gingen zij in gesprek met inwoners, ondernemers, agrariërs, bouwbedrijven, deskundigen en de GGD. Het is onmogelijk om aan alle wensen tegemoet te komen, wat politieke keuzes noodzakelijk maakt. Statenleden worden geconfronteerd met dilemma's bij het beoordelen van het beleidskader voor een gezonde leefomgeving.

- **Woningbouw versus milieubelasting:** Hoe realiseer je voldoende woningen in een gebied met industrie, verkeersdruk en geluidsoverlast?
- **Landschap versus leefbaarheid:** Hoe behoud je natuur- en agrarische gebieden terwijl er ook behoefte is aan nieuwe woningen?
- **Economie versus gezondheid:** Hoe zorg je voor werkgelegenheid en bedrijvigheid zonder dat dit ten koste gaat van schone lucht en een veilige omgeving?

De gesprekken met geluid- en milieuspecialisten, ondernemers, bestuurders en bewoners in Opperdoes en Beverwijk bieden Provinciale Staten waardevolle inzichten om het beleidskader Gezonde Leefomgeving verder vorm te geven.

Dagprogramma

Tijdens de excursie werd een strak programma aangehouden. Er was beperkte tijd om de locaties te bezoeken én voldoende informatie op te halen. Een aantal kleine verschuivingen daargelaten, zag het dagprogramma er als volgt uit:

12:00	Wegrijden in Haarlem - naar Opperdoes
13:00	Aankomst Opperdoes locatie: Almereweg 19
13:25	Aankomst Opperdoes locatie: Verify (Zwaagdijk-Oost)
13:30-14:10	Speeddaten over casus Opperdoes
14:20	Wegrijden Zwaagdijk - naar Beverwijk
15:15	Aankomst Beverwijk Bazaar
15:15-16:15	Perspectievenroute rondom Beverwijk Bazaar
16:30	Wegrijden Beverwijk – naar Haarlem
17:00	Aankomst in Haarlem

Etappe 1: Haarlem > Opperdoes (Medemblik)

Om 11:45u verzamelde iedereen zich bij de tourbus op de Dreef in Haarlem, naast het Provinciehuis.

Bij aankomst kregen alle deelnemers een *reisboekje*, met daarop een gekleurde sticker die aangaf in welk 'team' ze zouden zitten tijdens de excursie. Het reisboekje was gevuld met: een introductie over de excursie, het dagprogramma, beschrijvingen van de twee casussen, een korte benoeming van de personen die ze op locatie zouden treffen en instructies voor de werkvormen op locatie. Het reisboekje sloot af met een woordzoeker over het thema gezonde leefomgeving.

In de bus kregen alle deelnemers een lunchpakketje uitgedeeld. Daarna heette Jeroen Olthof – initiatiefnemer van de excursie en lid van Gedeputeerde Staten – iedereen

welkom in de bus. Hij zette daarbij scherp waar het beleidskader om gaat en benadrukte het belang van de gezonde leefomgeving voor Noord-Holland.

Daarna lichtte een medewerker van de provincie Noord-Holland het beleidskader toe en vertelde over de verschillende onderdelen van het participatietraject dat daaraan gekoppeld is.

Na een half uur rijden werd de casus van Opperdoes, in gemeente Medemblik, toegelicht. Vlak daarna reden we langs het gemeentehuis in Medemblik, waar we wethouder Jeroen Broeders en de programmanager ophaalden. Al in de bus vertelde de wethouder over het gebied en de plannen voor woningbouw bij Opperdoes. Dit verhaal lichtten zij verder toe op de locatie in kwestie: Soppediep.

Locatiebezoek 1: Casus Opperdoes

De casus Opperdoes

In Opperdoes (gemeente Medemblik) is woningbouw gepland bij het Soppediep, in een agrarisch gebied dat is aangemerkt als 'Beschermd Landschap' (voorheen: Bijzonder Provinciaal Landschap). Dit betekent dat nieuwe woningen alleen gerealiseerd mogen worden als de kernkwaliteiten van het landschap behouden blijven. Het gaat om woningbouwplannen die relatief groot zijn voor de regio West-Friesland, ongeveer 200 woningen onherroepelijk. Er zijn twee provinciale N-wegen in de buurt: de N239 en N240. Relatief dichtbij zit een grote afvalverwerker onder provinciaal bevoegd gezag, HVC Middenmeer (op ongeveer 500m).

In dit gebied komen diverse belangen samen: de behoefte aan woningen, het behoud van het landschap, de agrarische functie, de leefbaarheid van dorpen, en gezondheid en welzijn als integraal onderdeel van gebiedsontwikkeling. Deze combinatie maakt het tot een relevante en complexe casus binnen het kader van het Beleidskader Gezonde Leefomgeving, waarin de provincie streeft naar een volwaardige afweging van gezonde leefomgeving in ruimtelijke besluitvorming.

Locatiebezoek Soppediep

De eerste stop met de bus ging langs het gemeentehuis Medemblik, in Wognum, om wethouder Jeroen Broeders en de programmamanager op te halen. In de bus vertelde de wethouder als iets meer over het gebied en de geplande woningbouw in de regio, waaronder in Soppediep, aan de zuidkant van Opperdoes. Op de locatie van de geplande woningbouw lichtte Jeroen Broeders en Henk Hansen gezamenlijk de plannen toe en konden er vragen worden gesteld door deelnemers.

Speeddaten bij Vertify

Na deze korte stop reed de bus verder naar de volgende locatie in Zwaagdijk-Oost, waar we werden ontvangen in het onderzoekscentrum van Vertify. Hier stonden een tiental personen op ons te wachten die onderdeel waren van de *perspectieven-speeddate*. Bij Vertify waren 5 groepjes tafels opgesteld waaraan verschillende vertegenwoordigers van belangrijke perspectieven zaten. De tafels werden bemand door:

1. Onderzoeker Vertify
2. GGD
3. Gemeente Medemblik - Wethouder Jeroen Broeders & projectmanager gebiedsontwikkeling
4. LTO – en een lokale agrariër
5. Dorpsraad Opperdoes

Elke tafel had een gekleurd label die correspondeerde met de sticker op het reisboekje, waardoor deelnemers wisten aan welke tafel ze als eerste mochten aanschuiven. Zo begon de speeddate.

Leden van PS konden bij elke ronde vragen stellen aan de vertegenwoordigers van de perspectieven. Na elke 5 minuten klonk een bel en bewogen de deelnemers zich naar de volgende tafel, waar de nieuwe ronde zou beginnen. Dit ging door tot leden van PS alle perspectieven hadden bezocht.

Aan het eind van de speeddate nam een vertegenwoordiger van de agrarische ondernemers uit het gebied nog kort het woord en gaf iedereen een zakje Opperdoezers mee.

Etappe 2: Zwaagdijk-Oost > Beverwijk Bazaar

Na de speeddate-sessie bij Verify stapte iedereen weer terug in de tourbus. In het reisboekje konden deelnemers een QR-code scannen, waarmee ze een digitaal formulier konden invullen over hun opgedane kennis en hetgeen ze het meest was bijgebleven van het locatiebezoek.

Daarnaast was het onderweg tijd voor de Noord-Holland BusQuiz! Kennis van de PS-leden werd zo even getest op een aantal thema's. Er werden vragen gesteld over o.a. geluidsoverlast, de agrarische sector, het aantal provinciale ambtenaren en een record dat Noord Holland verbroken heeft (antwoord: Noord-Holland heeft als eerste provincie van Nederland de grens van 3 miljoen inwoners overschreden!). De gezelligste provincie van Nederland, dus.

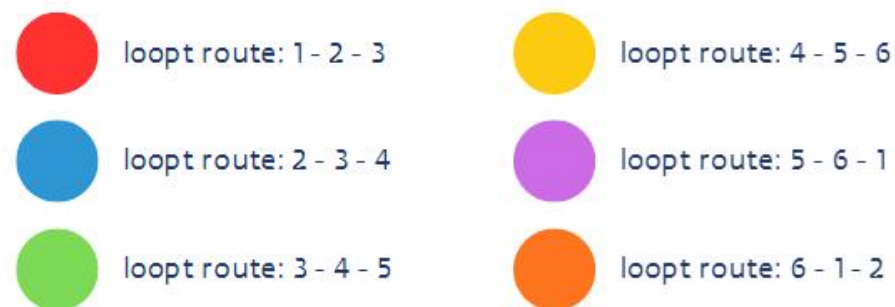
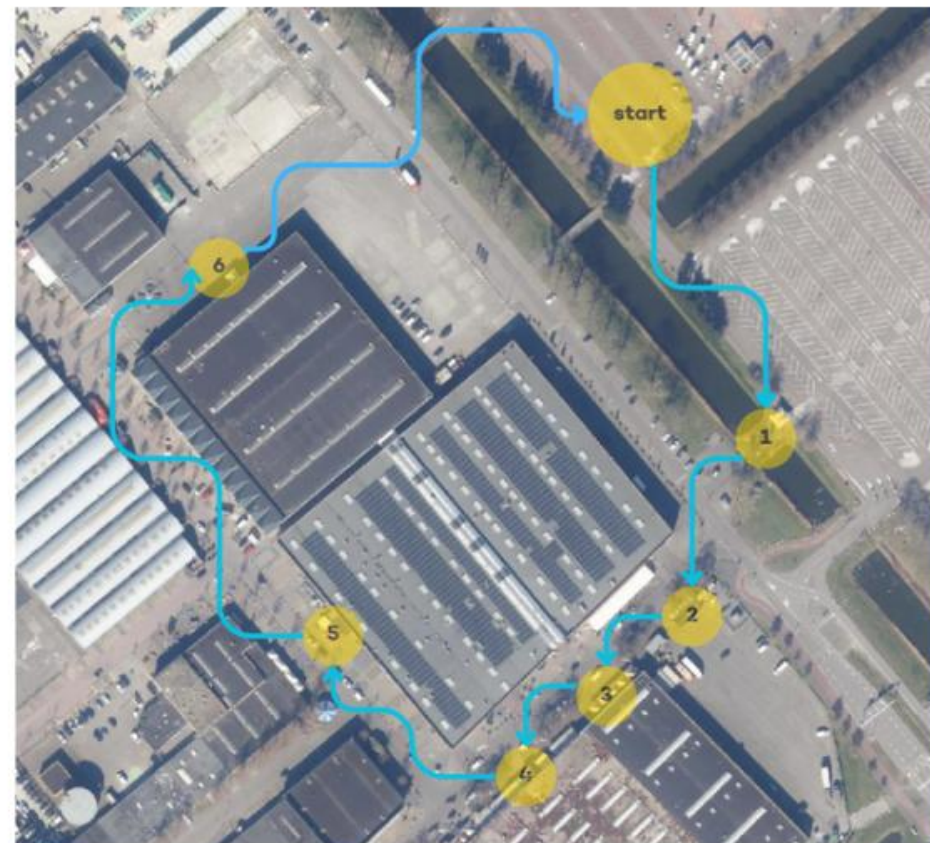
Voor de aankomst in Beverwijk werd de casus Beverwijk Bazaar toegelicht door een beleidsadviseur van de provincie.

Casus Beverwijk Bazaar

Het complex van De Bazaar ligt tussen havengebied De Pijp en het Aagtenpark, omsloten tussen de snelwegen A9 en A22 en langs de provinciale wegen N197 en N246. De gemeente Beverwijk werkt samen met bouwbedrijf Heijmans aan Bazaarstad: plannen om het gebied te transformeren naar een nieuwe woonwijk.

De provincie heeft hierbij zorgen over de haalbaarheid van een gezonde leefomgeving in de geplande wijk, gezien de hoge milieudruk en de stapeling van milieueffecten. Een deel van het plangebied ligt binnen de milieucontour van Industrierterrein van Provinciaal belang én doorkruist het werkingsgebied industrierterreinen met geluidsproductieplafond (voorheen industrie terreinen van Regionaal Belang). Daarnaast wordt er juist gewerkt aan de revitalisering van het bedrijventerrein de Pijp en met name de havengebonden functie van het terrein.

In de Bazaar komen meerdere, soms tegenstrijdige, belangen samen. Denk aan de grote woningbehoefte, de economische waarde van De Bazaar en omliggende bedrijven, de aanwezigheid van industrie en de noodzaak tot het waarborgen van een gezonde leefomgeving voor toekomstige bewoners, een relevante thematiek voor de het Beleidskader Gezonde Leefomgeving.

Vragen voorbereiden

Na de introductie van de casus konden leden van PS een aantal vragen voorbereiden voor de partijen die ze op locatie bij Beverwijk zouden treffen. In het reisboekje waren de aanwezige vertegenwoordigers kort geïntroduceerd en konden deelnemers hun vraag daarbij schrijven. Zo kon iedereen goed voorbereid starten met de *perspectieven route*!

Locatiebezoek 2: Casus Beverwijk Bazaar

Bij aankomst stond er een twintigtal personen ons op te wachten. Dit waren vertegenwoordigers van de verschillende perspectieven die aan het bod zouden komen. De aanwezige partijen waren:

1. Gemeente Beverwijk
2. Heijmans
3. Omgevingsdienst IJmond en Omgevingsdienst NZKG
4. Provincie Noord-Holland
5. Stichting Business Docks en Directeur Bazaar
6. GGD Kennemerland

Zij waren allemaal aanwezig om deel te nemen aan de *perspectievenroute*.

Leden van PS hadden een uur de tijd om hun perspectieven route te lopen. Daarvoor waren de deelnemers opgesplitst in groepjes. Elk PS- lid had aan het begin van de excursie een kleur toegewezen gekregen. Tijdens de perspectievenroute volgende zij voor hun eigen kleur een route, geleid door hun 'reisleader', een medewerker van provincie Noord-Holland. Voor het gemak had iedere 'reisleader' daarom een gekleurde pet opgedaan.

Elk groepje bezocht 3 perspectieven, in 3 rondes van 15 minuten. Zo liepen zij een route om het Beverwijk Bazaar gebouw heen, nabij de locatie waar de gemeente woningbouw wil realiseren. De route eindigde weer bij de tourbus. Leden van PS werden uitgenodigd om voor de terugweg plaats te nemen naast een PS met een andere 'kleur', om onderweg perspectieven uit te wisselen.

Door alle vertegenwoordigers werden we uitgezwaaid en vervolgen we onze weg. Terug naar Haarlem!

Eindetappe: terug naar Haarlem

Op de terugweg konden leden van PS napraten over hun opgedane kennis en indrukken tijdens de excursie, onder het genot van een hapje en drankje. Ook konden zij weer de QR-code scannen om digitaal hun indrukken vast te leggen.

Om 17:00u arriveerden we (op tijd!) terug in Haarlem en namen we afscheid. Het was een geslaagde dag vol perspectieven en gesprekken die snel tot de kern van de zaak kwamen.

Ter afsluiting kregen alle deelnemers nog een *ansichtkaart* mee, als aandenken aan deze excursie.

Bijlage 5: Deelverslag Symposium gezonde leefomgeving

Op 17 november 2025 organiseerde provincie Noord-Holland het **Symposium Gezonde Leefomgeving** in de *Phil* in Haarlem.

Het doel van het symposium was om naast informeren, ook verschillende doelgroepen met elkaar en met de provincie in gesprek te laten gaan om hun waarden, ideeën en zorgen voor gezonde leefomgeving met elkaar te delen. Aan het symposium namen ongeveer 160 genodigden deel, vanuit een brede achtergrond: bestuurders en ambtenaren van provincies en gemeenten, bedrijven, omgevingsdiensten, GGD's, kennisorganisaties, vertegenwoordigers van bewonersorganisaties, veiligheidsregio's, en meer. De provincie is zeer erkentelijk dat er zo veel en verschillende partijen hebben deelgenomen aan het symposium en daar hun kennis en ervaring met elkaar en met de provincie hebben gedeeld. Dit heeft een rijke opbrengst aan inzichten opgeleverd. En sluit aan bij de ambitie van de provincie om verschillende partijen samen te brengen om gezamenlijk te werken aan een gezonde leefomgeving.

Het symposium startte met een plenaire opening, met vervolgens deelsessies over verschillende thema's die het beleidskader raken. Deels om informatie over te dragen

en deels om inbreng van deelnemers op te halen. Dit verslag beschrijft het programma en de opbrengst van het symposium in drie delen:

1. **Over het symposium:** Een beschrijving van het dagprogramma en inhoud van de verschillende onderdelen van het symposium.
2. **Rode draden in de opbrengsten:** De belangrijkste inzichten voor het beleidskader.
3. **Opbrengsten deelsessies:** De uitgewerkte opbrengsten per deelsessie.

Afbeelding door Buro Brand

Programma en opzet

Het symposium bestond uit een plenaire opening, waarna de deelnemers in drie rondes verschillende deelsessies konden volgen. Parallel aan de deelsessies was de *inspiratiemarkt* geopend en de dag sloot af met een borrel en een beeldende terugkoppeling door Hugo Serieze van Buro Brand. Die heeft gedurende het symposium illustraties gemaakt, waarvan een aantal in dit verslag zijn opgenomen.

Plenaire opening

Dagvoorzitter Imre de Roo heette de aanwezigen welkom. Vervolgens startte het symposium met een korte video waarin bewonersorganisaties hun visie op een gezonde leefomgeving deelden. Vertegenwoordigers van Frisse Wind, Het Zijper Landschap, Adem Vrij aan 't IJ en Hollandse Luchten vertelden daarin over het belang om burgers te beschermen tegen vervuiling uit hun leefomgeving en om de natuur te versterken. En riepen de provincie op om o.a. kennis te delen, daadkrachtig te zijn, scherp beleid en scherpe normen te formuleren, daarop te controleren en te handhaven. Gedeputeerde Jeroen Olthof schetste vervolgens de ambities van de provincie voor de gezonde leefomgeving en reageerde op de video: "De samenleving mag van ons verwachten dat de overheid iedere dag werkt aan een schone omgeving."

Marij Swinkels van de Universiteit Utrecht leidde een inspirerende denkoefening waarin bezoekers zich verplaatsten naar de leefomgeving van vroegere én toekomstige generaties. In stilte, met gesloten ogen, ontstonden persoonlijke visies op een gezonde leefomgeving van de toekomst.

Deze oefening vormde ook de start voor het panelgesprek. Vijf genodigde partijen deelden, onder leiding van Imre de Roo, hun perspectief op de gezonde leefomgeving: Gedeputeerde van de provincie Noord-Holland Jeroen Olthof, Wethouder van de gemeente Beverwijk Suzanne Klaassen, directeur van de Natuur en Milieu Federatie Sijas Akkerman, Maaike Verharen van GGD Hollands Noorden en Arnoud Verhage van ORAM. Hierin kwam o.a. naar voren hoe belangrijk het is om kennis uit te wisselen en samen te werken om de gezondheid te bevorderen. En dat hier op verschillende plekken aan gewerkt wordt, zoals in het Schone Lucht Akkoord. Ook werd gesproken over grote vervuilers. Naast belangen van bewoners, moeten ook de belangen van ondernemers in het vizier blijven, zonder dat dit de gezonde leefomgeving hoeft te 'bijten'. Zo is er behoefte aan duidelijkheid vanuit de overheid. En liggen er binnen de industrie kansen om de gezonde leefomgeving te verbeteren.

Tot slot gaf de dagvoorzitter uitleg over het verdere verloop van de dag en de opzet van de deelsessies en de informatiemarkt. Lees verder [op de website van de provincie](#)¹ voor een impressie van het plenaire deel.

¹ "We weten steeds meer en accepteren steeds minder" (18 november 2025): https://www.noord-holland.nl/Actueel/Archief/2025/November_2025/We_weten_steeds_meer_en_accepteren_steeds_minder

Deelsessies

Deelnemers konden kiezen uit 7 thematische deelsessies én een inspiratiemarkt, gedurende 3 rondes. De deelsessies werden begeleid door beleidsmedewerkers Gezonde Leefomgeving van de provincie Noord-Holland. Hieronder staat een korte beschrijving van de verschillende deelsessies, verder in dit verslag zijn de opbrengsten opgenomen.

	Ronde 1 14.30-15.10	Ronde 2 15.20-16.00	Ronde 3 16.10-16.50
PHIL CAFÉ	Toelichting op het beleidskader	Toelichting op het beleidskader	Toelichting op het beleidskader
VAN WARMER-DAM ZAAL	Stapelen van leefomgevingsfactoren	Bronbeleid en schadelijke stoffen (vergunningen)	Samenwerken in de regio
VAN BEINUM ZAAL	Wonen en Landelijk gebied	Hinder	Wonen en Industrie
GROTE FOYER	Inspiratiemarkt	Inspiratiemarkt	Inspiratiemarkt

De deelsessie over het beleidskader was informatief van aard. Medewerkers van de provincie lichtten de motivaties, doelen en ambities van de beleidsontwikkeling toe. Deelnemers aan de sessie werden meegenomen in de 'rode draad', de hoofdlijnen van het beleidskader, en het participatietraject dat is uitgevoerd. Hierbij werd de focus van het beleidskader neergezet:

gezondheidsbescherming door het verminderen van schadelijke en hinderlijke uitstoot, gericht op de situaties waar de provincie specifieke wettelijke taken en bevoegdheden heeft. Na de toelichting was er ruimte voor vragen uit het publiek.

De deelsessie over het stapelen van leefomgevingsfactoren was informatief en interactief. In deze deelsessie vertelden medewerkers van de provincie over het gebruik van *stapelkaarten*. Een instrument van de provincie om de gezonde leefomgeving in kaart te brengen, waarbij verschillende leefomgevingsfactoren gestapeld worden. Zo kunnen er 'aandachtsgebieden' in beeld komen, bijvoorbeeld op plekken waar veel factoren samenkomen. Deelnemers beoordeelden in groepjes verschillende typen stapelkaarten; één waarop milieufactoren gestapeld werden en één waarop bredere gezondheidsfactoren ook meegenomen werden. Per kaart konden deelnemers bespreken en aangeven wat volgens hen de voor- en nadelen daarvan waren. Ook konden zij op een blanco kaart aangeven welke factoren zij vinden dat er gestapeld zouden moeten worden.

De sessie over bronbeleid en schadelijke stoffen werd begeleid door GGD Amsterdam en een medewerker van de provincie Noord-Holland. Deze sessie was grotendeels informatief van aard, maar er was ook ruimte voor discussie en vragen vanuit het publiek. De sessie begon met een quiz over schadelijke stoffen, om het publiek uit te dagen en hun kennis te toetsen. Deelnemers benadrukten hierop dat het belangrijk is om

duidelijk af te kaderen over welke stoffen we het hebben bij de beleidsontwikkeling voor gezonde leefomgeving, als we spreken over 'schadelijke stoffen'. Daarna gaf GGD Amsterdam aan wat de effecten van bepaalde schadelijke stoffen kunnen zijn en wat de provincie kan doen om de gezondheidsschade van met name luchtverontreiniging te beperken. De sessie werd afgerond met een korte toelichting door de provincie Noord-Holland op het beleidskader en het bronbeleid rondom het verminderen van uitstoot van schadelijke stoffen en hinder. Hierbij kwamen de instrumenten 'scherp vergunnen' en 'actualisering van vergunningen' aan bod.

De deelsessie over samenwerken in de regio was vooral interactief ingericht. De sessie werd begeleid door Anne Verschraagen van bureau EMMA en een medewerker van de provincie Noord-Holland. De sessie begon met een korte terugblik op de gesprekken die tijdens de werkateliers zijn gevoerd over de rol van de provincie in de regio. Vervolgens stond de vraag centraal: wanneer neemt de provincie een proactieve rol? Aan de hand van stellingen konden deelnemers plaatsnemen op een lijn, met aan de ene kant een voorbeeld van een proactieve rol voor de provincie, en aan de andere kant een reactieve rol. Deelnemers konden zo letterlijk een positie innemen en hun standpunt toelichten.

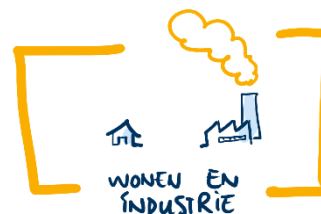

De sessie over toekomstige Woningbouw in landelijk gebied, geleid door drie medewerkers van de provincie, was deels informatief en grotendeels interactief. De dialoog tussen de aanwezige partijen stond centraal. Na een korte presentatie over het 'provinciaal belang' en de doelen en rollen van de provincie, werd een casus

uitgedacht: toekomstige woningbouw in het landelijk gebied. In groepjes gingen deelnemers met elkaar in gesprek over hun perspectief op de verschillende belangen die in de casus meespelen en de rol van de provincie daarin.

De sessie over hinder werd begeleid door twee medewerkers van de provincie Noord-Holland. Zij vertelden over de verkenning van de provincie op het beleid voor hinder door geur, geluid en stof. En dan specifiek gericht op bronnen waar de provincie het bevoegd gezag voor is. Zo werd toegelicht welke rollen de provincie kan hebben in het geval van gemeentegrensoverschrijdende hinder, cumulatie en stapeling. In deze sessie stond de vraag centraal: welke rol neemt de provincie in, in het verminderen van hinder? Wat is er van belang voor de rol van de provincie en waarom? Aan de hand van een casus gingen deelnemers in groepjes met elkaar in gesprek over hinder, verschillende belangen van omgevingspartijen en de rol van de provincie.

Twee medewerkers van de provincie vertelden over het beleidskader met de focus op de plekken in Noord-Holland waar de leefomgeving slechter is dan op andere plekken. Ook hier werd met een casus gewerkt: er ligt een woningbouwopgave, maar meerdere locaties voor nieuwe woningbouw liggen in of nabij gebieden met bestaande industrie. Er komen dus verschillende belangen

samen in een gebied: die van de gezonde leefomgeving, van de bewoner en van de industrie. Deelnemers gingen in groepjes aan de slag en verplaatsten zich in de verschillende perspectieven op de casus, om vervolgens met elkaar te reflecteren op rol die de provincie zou kunnen of moeten hebben in dit voorbeeld.

Inspiratiemarkt

Op de inspiratiemarkt werden voorbeelden uit de praktijk gedeeld. Burgerwetenschappers van *Hollandse Luchten* vertelden over het meetnetwerk dat zij opzetten om de luchtkwaliteit te monitoren en beschermen. Ondernemer *Munisense* liet beelden en informatie zien van de innovatieve oplossingen voor het stimuleren van positief gedrag - van mensen in uitgangsgedrag of op de weg - om zo geluidsoverlast tegen te gaan. Initiatief *Caring Farmers* liet zien hoe zij een gezondere landbouwpraktijk nastreven waar mens en dier profijt van hebben. Het initiatief *Meer Bomen Nu* liet zien hoe het verplanten van bomen bijdraagt aan een (duurzame) groenere leefomgeving. Daarnaast werden door bureau EMMA de resultaten van de werkateliers gedeeld.

Bingokaart

Alle deelnemers ontvingen bij binnenkomst een *bingokaart*. De opdracht was om met zo veel mogelijk verschillende partijen te spreken en dit af te vinken op de bingokaart. Deelnemers met een gevulde kaart konden deze op de inspiratiemarkt inleveren en ontvingen een klein geschenk van de provincie.

Afsluiting

Aan het einde van de middag werd het symposium afgesloten met een netwerkborrel in de grote foyer van de Phil, bij de inspiratiemarkt. Daarnaast werd ook een reflectie op de dag geboden door Hugo Seriese van Buro Brand. Hij liep als tekenaar de hele dag rond langs alle deelsessies en gesprekken en hield tijdens zijn presentatie alle bezoekers een spiegel voor. Zo vatte hij de dag samen met beeld en humor.

Inzichten uit het symposium: de rode draad

Uit een grote hoeveelheid opbrengsten komt een aantal rode draden naar voren:

- **De provincie wordt gezien als regisseur en verbinder.** De provincie wordt gezien als regisseur en verbinder, die proactief handelt, vanuit een integrale overkoepelende blik, maar niet alles overneemt. Structurele communicatie en maatwerk zijn essentieel. Dit inzicht kwam voort uit meerdere deelsessies.
- **Duidelijke rolverdeling.** Er is behoefte aan duidelijkheid over de rolverdeling tussen provincie, gemeenten en andere partijen. Dit inzicht kwam bij vrijwel alle deelsessies van het symposium naar voren.
- **Betrekken van bewoners.** Het structureel betrekken van bewoners, vooral in gebieden met veel uitstoot, is essentieel voor vertrouwen en draagvlak. Verwachtingsmanagement is belangrijk: niet alles kan, maar duidelijkheid over

wat wel en niet mogelijk is, draagt bij aan geloofwaardigheid. Dit inzicht kwam vooral uit de deelsessie 'samenwerken in de regio', maar werd ook nadrukkelijk aangestipt tijdens de plenaire opening van het symposium.

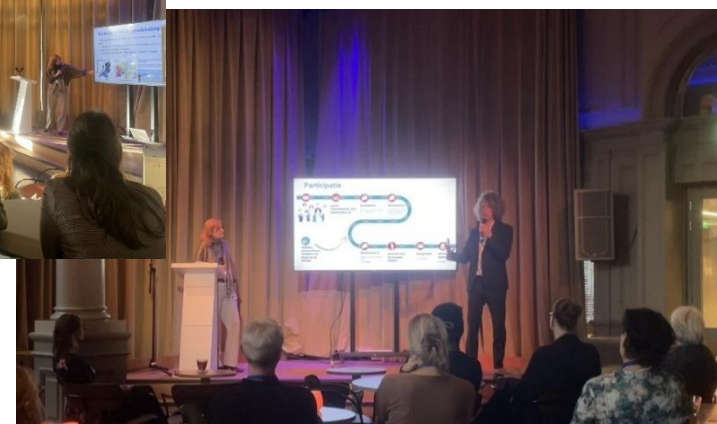
- **Kaders bij gemeentegrensoverschrijdende vraagstukken.** Partijen in de regio willen dat de provincie kaders biedt, vooral bij gemeentegrensoverschrijdende vraagstukken, maar ook ruimte laten voor lokaal maatwerk. In complexe situaties is voorspelbaarheid belangrijk, maar er moet ook ruimte zijn voor flexibiliteit. Dit inzicht kwam voort uit meerdere deelsessies, met name de deelsessies over 'wonen landelijk gebied', 'wonen en industrie' en 'hinder'.
- **Stapelkaarten als hulpmiddel.** Dit inzicht kwam specifiek naar voren uit de deelsessies over 'stapel van leefomgevingsfactoren'. Het gebruik van 'stapelkaarten' wordt als waardevol gezien om de status van de leefomgeving inzichtelijk te maken en ruimtelijke afwegingen te ondersteunen. Tegelijkertijd is het belangrijk om kritisch te blijven op de gebruikte indicatoren en de context van de kaarten. Niet alle relevante factoren zijn altijd goed in beeld, en de kaarten moeten gezien worden als een hulpmiddel, geen absolute waarheid.
- **Gezondheid, maar ook economie en woningbouw.** Bij ruimtelijke keuzes, zoals woningbouw in of nabij industriegebieden, spelen verschillende belangen. Gezondheid is belangrijk, maar economische ontwikkeling en woningbouw zijn ook belangrijk. De provincie heeft een rol in het scheppen van duidelijke kaders, het faciliteren van participatie en het zoeken naar integrale oplossingen. Dit inzicht is voornamelijk van toepassing op de deelsessies over 'wonen en industrie' en 'wonen en landbouw'. Daarnaast werd het ook in de plenaire sessie al aangestipt tijdens het panelgesprek.
- **Duidelijke normen voor hinder.** Er is behoefte aan duidelijke normen voor wat acceptabele hinder is en aan een goede uitwerking van het begrip hinder. Partijen in de regio wensen dat de provincie haar rol pakt bij de industrie waar zij bevoegd gezag voor is, maar ook als regionale partij met een visie op gezonde leefomgeving. Samenwerking met gemeenten en andere partijen blijft cruciaal. Dit inzicht komt voornamelijk voort uit de deelsessie over hinder.
- **Aandacht voor gewasbeschermingsmiddelen.** Op meerdere momenten tijdens de deelsessies is aandacht gevraagd voor gewasbeschermingsmiddelen en de mogelijke invloed hiervan op een gezonde leefomgeving.

Opbrengst per deelsessie

De deelsessies van het symposium hadden elk een ander karakter. De een was vooral informierend en anderen hadden interactieve componenten en actieve werkvormen. De werkvormen waren gericht op het stimuleren van dialoog tussen de aanwezigen en het delen van perspectieven, meningen, zorgen en ideeën. Deelnemers werden vanuit hun eigen expertise en ervaring bevraagd of juist uitgedaagd vanuit een andere invalshoek naar een bepaalde situatie te kijken. Door zo veel verschillende partijen te laten participeren in gesprekken over de gezonde leefomgeving, werden iedereen uitgenodigd om aandachtspunten uit te wisselen en van elkaar te leren.

Toelichting op het beleidskader

In deze deelsessie werden de motivaties, doelen en ambities achter de beleidsontwikkeling toegelicht. De deelnemers kregen inzicht in de focus en afbakening van het beleidskader en het participatietraject dat is doorlopen. Daarbij werd duidelijk gemaakt dat de focus van het beleidskader ligt op gezondheidsbescherming door het verminderen van schadelijke en hinderlijke uitstoot, specifiek op terreinen waar de provincie Noord-Holland het bevoegd gezag is. Na de toelichting was er ruimte voor vragen en discussie.

Onderstaand een aantal gestelde vragen, toelichtingen en aandachtspunten die werden meegegeven.

Vragen en toelichtingen

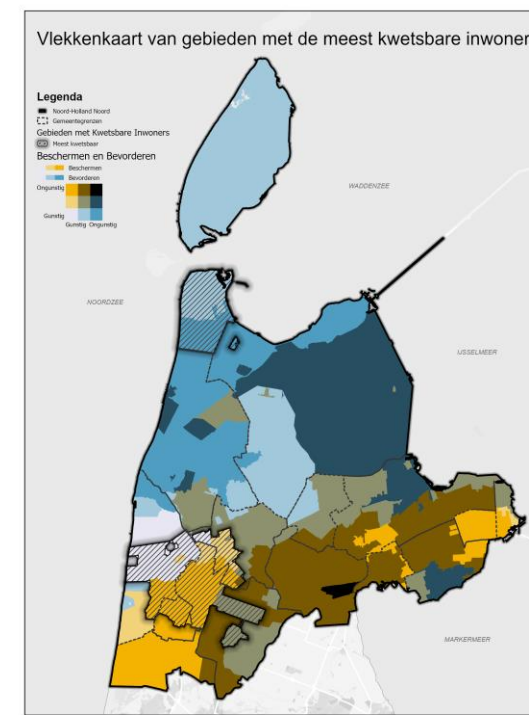
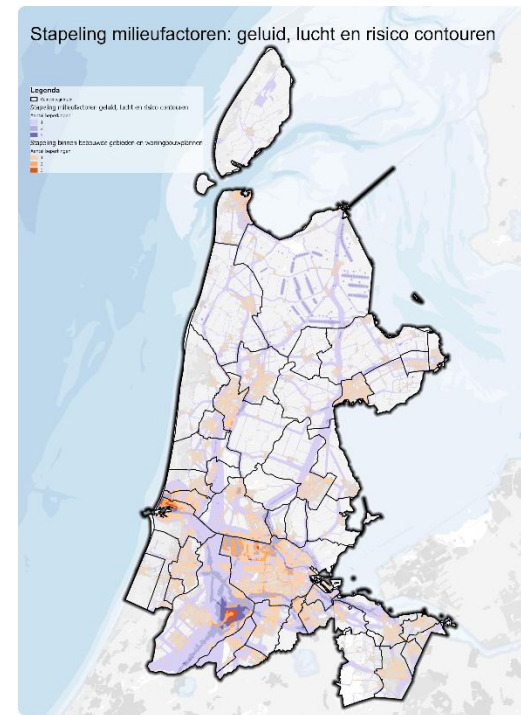
- Afbakening van het beleidskader: Meerdere deelnemers vroegen waarom het beleidskader niet breder wordt getrokken naar het sociale domein. Dit is niet het geval omdat het beleidskader gericht is op de bevoegdheden van de provincie: het beperken van hinder en het uitvoeren van toezicht- en handhavingstaken. Het verbeteren van levensstijl of sociaaleconomische aspecten valt buiten deze scope.
- Samenhang met andere beleidsterreinen: Hoewel het beleidskader zich richt op fysieke leefomgeving, wordt in besluitvorming aandacht besteed aan raakvlakken met andere domeinen, zoals recreatie, groen, hittestress en mobiliteit. Deze worden opgenomen in een bijlage bij het beleidsdocument.
- Relatie met andere trajecten: Parallel aan deze beleidsontwikkeling lopen ook de NOVEX en de Omgevingsvisie. De provincie stemt planning en borging zorgvuldig af en zorgt dat het belang van een gezonde fysieke leefomgeving vanaf de Startnotitie wordt meegenomen in lopende trajecten.
- Samenwerking: De provincie werkt nauw samen met gemeenten, omgevingsdiensten, gezondheids- en kennisinstellingen en andere organisaties. Deze samenwerking blijft een speerpunt om hinder te beperken.

Vragen en aandachtspunten vanuit bewonersorganisaties

- Gewasbeschermingsmiddelen: Er is discussie over de vraag of dit thema binnen het beleidskader Gezonde Leefomgeving moet worden opgenomen, of onder andere kaders zoals de Kaderrichtlijn Water. Het belang van het onderwerp wordt erkend, maar er is nog geen definitieve keuze gemaakt.
- Gezonde bodem en voedsel: Bewonersorganisaties en agrariërs pleiten voor aandacht voor gezonde landbouwbodems, omdat deze essentieel zijn voor goed voedsel.
- Houtstook: Dit is een bron van hinder, maar valt niet onder het bevoegd gezag van de provincie.

Stapelning van leefomgevingsfactoren

In deze deelsessie heeft de provincie laten zien hoe een 'stapelkaart' als instrument/middel gebruikt kan worden om de status van de leefomgeving in kaart te brengen. En daarmee te gebruiken om de gezonde leefomgeving te agenderen en volwaardig mee te wegen, bijvoorbeeld in de provinciale omgevingsvisie. Maar hoe breng je de leefomgeving in beeld? Deelnemers hebben in deze deelsessie voorbeelden van stapelkaarten bekeken en op basis van twee specifieke voorbeelden: 'stapelning van milieufactoren' en de 'brede analyse leefomgeving Noord-Holland Noord', ook wel de 'vlekkenkaart' genoemd. Plenair en in groepjes werd het gesprek gevoerd over wat er verbeterd kan worden aan deze stapelkaarten.

Twee verschillende stapelkaarten: 'stapelning van milieufactoren' en de 'vlekkenkaart'

Deelnemers waren over het algemeen enthousiast over het instrument en zien dat dit kan helpen bij ruimtelijke afwegingen. Het werd ook duidelijk hoe complex het is om de status van de leefomgeving in kaart te brengen, en hoe de keuzes die ten

grondslag liggen aan een stapelkaart (randvoorwaarden, indicatoren) van invloed zijn op het resultaat. En dat dus van belang is altijd goed zelf te blijven nadenken bij afwegingen.

Genoemde voordelen van de stapelkaarten:

- Het geeft inzicht in de stapeling van bekende gegevens.
- In de brede analyse gezonde leefomgeving is ook de bevorderende kant meegenomen en de kwetsbaarheid.
- Goed dat in de stapeling ook de externe risico's in kaart zijn gebracht.
- Milieu-hotspots worden bevestigd.
- Als de kaart duidelijk is, biedt dit een basis om het gesprek hierover te voeren met elkaar.
- Voor gemeenten zijn de kaarten 'bevorderen en beschermen' goed om beleid op te maken.
- Het levert inzichten op, ruimtelijk. Altijd relatief, een indicatie en geen waarheid. Het kan ruimtelijke inrichting beter vormgeven, en bestaande situaties scherp krijgen.
- De kaart met stapeling van milieufactoren geen enig idee, zet aan tot denken.
- Op basis van de kaart weet je waar je wel en waar je niet wil wonen.

Genoemde verbeterpunten van deelnemers:

- De 'basisset' van informatie, waarop het stapelen is gebaseerd, geeft mogelijkheden maar ook beperkingen. De kaart is gebaseerd op een set aan bestaande data, aansluitend op het beleidskader gezonde leefomgeving. Een aantal deelnemers miste hierin actualiteiten die zorgen opleveren voor de gezonde leefomgeving, zoals gewasbeschermingsmiddelen of staalslakken. En vindt dat die informatie belangrijk is om een volledige afweging op basis van de kaart te kunnen maken.
- In de stapelkaarten wordt gemist: water, bodem(kwaliteit), trilling, geur, geluid, hinder, beleving, staalslakken, gewasbeschermingsmiddelen en klachten van omwonenden.
- De indicatie voor de gezondheid wordt niet duidelijk. De kaarten geven ook geen inzicht in medische kosten.

- De milieukaart is erg algemeen en heeft een hoog schaalniveau. De kaart over de brede leefomgeving is ingewikkeld en abstract.
- Deelnemers geven aan dat het nooit een helemaal complete kaart kan worden, omdat alles plotten ook leidt tot een onoverzichtelijke kaart. De maakbaarheid is beperkt, daarom is ook van belang de kaart niet zonder context te gebruiken.
- Er wordt een goede legenda gemist, om de kaart goed te kunnen interpreteren. Het kleurgebruik op de kaart van Noord-Holland Noord was niet voor iedereen duidelijk, en er waren vragen over waarom welke gebieden donkergekleurd waren. Bijvoorbeeld door industrieterreinen in het gebied rond Schiphol. Omdat de kaart moeilijk interpreteerbaar is, is het in de praktijk ook moeilijk om te gebruiken.
- Om de kaarten te verduidelijken zouden er misschien QR-codes op de kaarten geprint kunnen worden zodat mensen zelf meer informatie kunnen vinden over de kaarten, bijvoorbeeld ook over het kleurgebruik.

In algemene zin adviseren deelnemers om stapelkaarten te gebruiken, maar altijd goed per vraagstuk de context erbij te houden en kritisch te bekijken voor welk doel de kaart wordt ingezet. Verschillende onderdelen kunnen bijvoorbeeld onbedoeld tot verwarring, generalisatie of negativiteit leiden. En verschillende (actuele) indicatoren worden gemist in de kaarten door deelnemers.

Bronbeleid en schadelijke stoffen

In deze deelsessie stond luchtkwaliteit centraal als een belangrijke factor voor gezondheidsschade. GGD Amsterdam trapte af met een interactieve quiz (via Mentimeter) en een presentatie waarin zij toelichtten welke stoffen in de lucht het meest schadelijk zijn voor de gezondheid. Daarbij werd benadrukt dat fijnstof en stikstofoxiden de grootste impact hebben. Deze stoffen komen vrij uit diverse bronnen, zoals verkeer, houtstook en industrie. Voor enkele van deze bronnen – zoals zware industrie en provinciale wegen – is de provincie het bevoegd gezag. Daar liggen kansen voor de overheid om gezondheidswinst te realiseren.

Aansluitend gaf de provincie een korte presentatie over hoe deze inzichten van GGD Amsterdam worden vertaald naar beleid en uitvoering binnen het beleidskader

Gezonde Leefomgeving, onder andere via vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH).

Inzichten, discussiepunten en aanvullingen in het gesprek met deelnemers:

- Gewasbeschermingsmiddelen werden in de presentatie van GGD Amsterdam niet als gezondheidsrelevant bestempeld. Hier zijn nog niet voldoende wetenschappelijk onderbouwde gegevens over en voor de korte termijn is de gezondheidsschade van bijvoorbeeld fijnstof veel groter. De effecten op langere termijn zijn niet bekend. Een aantal deelnemers uitte hier zorgen over.
- De provincie heeft in het participatieproces met verschillende professionele stakeholders, waaronder bedrijven en belangenorganisaties, gesproken over het voldoen aan strengere eisen door bedrijven. Dit kan flinke (financiële) consequenties hebben voor bedrijven. Door het bedrijfsleven is hierop met name aangegeven dat er behoefte is aan duidelijkheid vanuit de overheid: wat mag wel en wat kan niet, nu en in de toekomst.
- Afstemming met diverse partijen blijft belangrijk, ook als later het beleidskader is vastgesteld. Dit blijft een continuproces waarbij uitvoering en handhaving wordt ingezet om de leefomgeving te beschermen en te verbeteren, om gezondheidswinst te behalen.

Samenwerken in de regio

In deze deelsessie is kort teruggekeken op de gesprekken in de werkateliers over de rol van de provincie in de regio. Als het gaat om de gezonde leefomgeving, wanneer zou de provincie proactief of juist reactief moeten optreden? In de deelsessie is vervolgens hierover het gesprek gevoerd, aan de hand van een aantal stellingen. Deelnemers konden bij elke stelling een positie innemen op de lijn, van proactief naar reactief, en hun keuze toelichten.

In algemene zin wordt de provincie gezien als regisseur en verbinder, die proactief handelt, maar niet alles overneemt. Die kaders en kennis biedt, zodat gemeenten en inwoners weten waar ze aan toe zijn. En structureel communiceert en participeert, met oog voor efficiëntie en maatwerk. Onderstaand de opbrengsten per stelling.

Stelling 1: Gemeenten meenemen in beleid voor de gezonde leefomgeving

Proactief: de provincie informeert gemeenten actief over provinciebeleid en neemt gemeenten hier uit eigen initiatief in mee.

Bijna alle deelnemers kiezen voor een proactieve rol van de provincie. Twee argumenten die hierbij werden genoemd:

- Lokaal is belangrijk, maar het is toch gewenst dat de provincie actief naar voren treedt, de regio ingaat. En beter benaderbaar is.
- De provincie is een politieke organisatie, er moet rekening gehouden worden met politieke besluitvorming die uiteindelijk bij de provincie plaatsvindt.

Een aantal mensen staat in het **midden**, met argumenten:

- Het is voor provincie én gemeenten van belang om elkaar vroegtijdig te betrekken bij beleidsvorming.

- Op een aantal onderwerpen willen gemeenten een coördinerende rol vanuit de provincie, zoals industrie en houtstook. Bij andere zaken is het duidelijker dat gemeenten het prima zelf af kunnen.
- Zoek elkaar op, vraag het aan de provincie als je behoefte hebt aan kaders. Maar voor onderwerpen waar de gemeente zelf over gaat, moeten gemeenten zelf verantwoordelijkheid nemen.

Reactief: De provincie komt in actie als gemeenten vragen hebben over beleid.

Een klein aantal deelnemers kiest voor een reactieve rol van de provincie, met argumenten:

- De provincie moet helpen met kaders waar gemeenten op terug kunnen vallen. Verder kennen gemeenten hun inwoners en de lokale situatie het beste, dat is voor de provincie lastiger.
- De gemeente heeft een andere coalitie dan de provincie, politieke kleuring is van belang.

Stelling 2: Kennisdelen tussen regio's

Proactief: Zelf het initiatief nemen om partijen bij elkaar te brengen voor uitwisseling. Een grote meerderheid kiest ook bij dit tweede onderwerp voor de proactieve rol van de provincie, met argumentatie:

- Er is een groot gebrek aan capaciteit bij gemeenten.

- De provincie moet heel helder en duidelijk zijn in kader en regelgeving.
- Is van belang welke kennis. Als GGD heb je makkelijk toegang tot kennis vanuit het RIVM. Het ontsluiten van die kennis is ingewikkeld, maar wel belangrijk.
- Lokale besluitvorming en situaties kan gemeente prima, ruggenspraak met provincie kan altijd. Gemeenten heeft een rol in ontsluiten van die kennis. Regio accountmanagers zijn daarin een belangrijke spil.

Midden: er is bij deze stelling ook een groep deelnemers in het midden, met argumenten:

- Bij grote provinciale opgaven moet de provincie een verbindende rol spelen en mensen bij elkaar zetten.
- Pas op dat je niet over alles een overkoepelend overleg in het leven roept, want dan zijn we alleen nog aan het overleggen. Overlegstructuren vormen ook een belasting, dus de balans hierin houden is belangrijk
- Soms is het beter om zelf te doen en de provincie te betrekken voor een laatste stukje draagvlak. Het draait om balans.
- Hoe meer je zelf doet, hoe beter je als lokaal orgaan betrokken bent.
- Hangt van het onderwerp af. Als vergunningverlener is het minder noodzakelijk, maar wel belangrijk om te communiceren naar inwoners toe. Bij probleemplekken kan de provincie het voortouw nemen.

Reactief: In actie komen als partijen aankloppen bij de provincie voor netwerk en kennis. Een aantal deelnemers kiest voor een reactieve rol, met argumenten:

- Regionale samenwerking tussen gemeenten kunnen gemeente heel goed zelf. De provincie is daarin één van de partners, op initiatief van gemeenten.
- Als de provincie gemeenten voor eigen beleid bij elkaar wil hebben, kan een regio daar prima en makkelijk bij aansluiten.
- Collega's bij de provincie moeten de regio goed kennen.
- Er gebeurt al van alles in de regio's, vergeet dat niet.

Stelling 3: Betrekken van bewoners

Proactief: Omwonenden (van uitstootrijke gebieden van provinciaal belang) proactief benaderen. Bijna alle deelnemers kiezen voor een proactieve rol van de provincie in het betrekken van bewoners, met argumenten:

- Voor inwoners is het lastig om te weten wie waarvoor verantwoordelijk is. Als het over provinciaal belang gaat, ligt deze rol bij de provincie en als het over gemeentelijke vraagstukken gaat, ligt deze rol bij de gemeente.
- Voor vertrouwen is het belangrijk dat het betrekken van bewoners structureel is. Dat je het doorlopend blijft doen. Dus niet incidenteel.
- De provincie heeft ook te maken met de participatieverordening. Dat kun je niet altijd aan de gemeenten overlaten.
- De omgevingswet heeft een aantal vaste momenten bepaald, dit geldt ook voor gemeenten. Het is zaak om te zorgen dat inwoners niet 'participatiemoe' worden, en dat niet alleen de activistische inwoners meedenken, maar ook het stille midden.

Een aantal deelnemers staat in het **midden**, met argumenten:

- Proactief én reactief; je moet klaarstaan voor inwoners. Proactief op pad, maar als iemand met vragen of zorgen komt, moet je reactief zijn.
- Verwachtingenmanagement is belangrijk. Wat kun je verwachten van de provincie? Nee is ook een antwoord.

Reactief: Afgaan op hulpvragen en behoeften van individuele bewoners of groepen

Slechts een klein aantal deelnemers kiest voor de reactieve rol, met argumenten:

- Als je heel proactief bent veroorzaak je ruis. Laat de gemeente het reactieve oppakken. Als het niet nodig is, communiceer dan niet. Dan maak je het onnodig ingewikkeld voor inwoners.
- Voor inwoners zijn de gemeenten en provincie één overheid. Dus handel samen. Daarbij is de gemeente de meest directe partij voor inwoners.
- Als provincie moet je laten zien wat je hebt bereikt en geregeld voor inwoners. Niet alleen luisteren, ook resultaten laten zien. Dan kom je als overheidsorganisatie geloofwaardig over en dit draagt bij aan het vertrouwen in de overheid.

Toekomstige woningbouw in het landelijk gebied

In deze deelsessie stond het provinciaal belang centraal: wanneer is de provincie aan zet? Wanneer is er voor de provincie een belang om naar te handelen? In deze sessie gingen deelnemers hierover in gesprek aan de hand van een casus: toekomstige woningbouw in het landelijk gebied. De presentatie lichtte onderdelen uit van provinciaal belang in de gezonde leefomgeving, die dan van belang zijn om te overwegen, zoals:

- Om wat voor soort milieubelasting gaat het? Gaat het bijvoorbeeld om effecten waar de provincie ambities heeft, zoals hinder (geur, geluid, stof), zeer zorgwekkende stoffen (zzs) of externe veiligheid?
- Vanuit welke bronnen komt de milieubelasting in het gebied? Gaat het hier om bronnen waar de provincie bevoegd gezag voor is, zoals industrie en N-wegen?

- Welke ruimtelijke maatschappelijke opgaven zijn er waar de provincie een belang bij heeft? Bijvoorbeeld de woningbouwopgave, duurzame landbouw of grondwaterbeschermingsgebieden.

Deelnemers gingen aan de slag met verschillende perspectieven en belangen en wat de rol van de provincie kan zijn in dit type casus. In het gesprek kwam naar voren hoe ingewikkeld het is om verschillende belangen te wegen. Hoe bepaal je wie ruimte krijgt? En hoe wordt het belang van de gezonde leefomgeving ingebracht naast andere belangen? En ook dat er behoefte is aan duidelijkheid over taken en rollen, maar dat er tegelijkertijd ook vaak maatwerk nodig is.

Er werden aan de tafels en plenair verschillende gesprekken en discussies gevoerd over de rolverdeling tussen partijen. Ideeën vanuit deelnemers over de rol van de provincie:

- De provincie kan overkoepelend afwegingen maken. Over de waarde van het landelijk gebied en binnen stedelijke context.
- De provincie kan een sturende rol nemen bij gemeentegrensoverstijgende vraagstukken.
- De provincie moet duidelijkheid geven over wat waar kan plaatsvinden, gemeentegrensoverstijgend en met aandacht voor de gezondheid.
- De provincie kan een regierol vervullen en aan de voorkant sturen op welke bouwplannen bijvoorbeeld wel of niet kansrijk zijn. Dus regie pakken en toetsen, vooraf. Vanuit een integrale blik.
- Het is goed als de provincie partijen bij elkaar brengt.
- De provincie kan een rol nemen als gemeenten tekortschieten.
- In de rolverdeling tussen gemeenten en provincies kan de provincie in sommige gevallen een 'leidende' rol op zich nemen. In andere gevallen is van belang om gemeenten juist ruimte te geven om zelf te interpreteren en te sturen, afhankelijk van de lokale context.
- Er is behoefte aan duidelijkheid over welke bestuurslaag welke taken heeft, zodat het voor gemeenten duidelijker is wat er van hen wordt verwacht en waar zij op moeten acteren. Hoe bepaal je als dit niet direct duidelijk is, in een 'grijs gebied', welke afweging je aan een gemeente laat en wanneer je je als provincie gaat mengen? Er is behoefte aan voorspelbaarheid enerzijds, maar ook aan ruimte voor maatwerk en lokale afweging anderzijds.
- Over een proactieve rol van de provincie als het gaat om impact van bronnen waar de provincie niet bevoegd gezag voor is, zijn verschillende meningen. Van juist terughoudend zijn (laat het bij de gemeenten), tot juist proactief acteren en lobby inzetten bij het Rijk voor het terugdringen van uitstoot van schadelijke stoffen.
- Er is discussie over of de provincie wel of niet een proactieve rol inneemt als het gaat over gewasbeschermingsmiddelen. Bijvoorbeeld uitspraken doen over welke middelen zijn toegestaan in de provincie (zoals in Drenthe), of moet de provincie aansluiten bij het Europees en landelijk kader dat bepaalt welke middelen toegestaan zijn voor gebruik in de teelten? Er wordt hier ook op aangevuld dat de provincie kan bijdragen aan de omslag naar biologische teelt, door te subsidiëren en te helpen over te stappen naar kringlooplandbouw. En duidelijkheid bieden over spuitvrije zones en verduurzaming van landbouw.
- De provincie mag een stevigere rol pakken als het gaat om grond, weg en waterbouw en over PFAS.
- Ook als het gaat om landbouw kan de provincie een 'helicopterview' voor beleid van gemeenten hebben, hierin agrariërs als partner zien en meenemen.

Deelnemers hebben naar aanleiding van de casus ook aandachtspunten, soms specifiek voor de rol van andere partijen:

- Beleid moet gaan over wat, niet hoe.
- Kijk naar een adequate definiëring van gezonde leefomgeving: niet alleen normen spelen een rol, ook beleving en sociale aspecten.
- Doelgroepen (bewoners, agrariërs, ondernemers) kennen onderling enorme diversiteit waardoor hun belang ook anders is (generatieverschillen, sectorale verschillen).
- Kijk ook naar het recreatieperspectief, dat bijvoorbeeld mist in deze casus. Dit is een integraal onderdeel van bouwplannen. Natuurrecreatie moet meegenomen worden in plannen.
- Voor bestaande bewoners is van belang om voorzieningen in infrastructuur te handhaven en te verbeteren, huidige voorzieningen op wijkniveau te behouden, (verkeers)veiligheid en klimaatbestendige bouw. En recreatieve voorzieningen te behouden.

- Rol van het waterschap is om overloopgebieden te blijven houden, waterberging. En schoon drinkwater heeft ook ruimte nodig, denk aan klimaatadaptief bouwen. Ten aanzien van het waterschap wordt ook genoemd om te bouwen waar het verzilt.
- Focus op N2000-gebieden, geen terugtrekkende beweging voor natuur nu. Focus ook op die andere gebieden, meer in het Noorden.
- Vanuit het perspectief van de GGD wordt aangevuld dat recreatie en natuur voor beweging van belang is, en dat huizen zelf ook gezond moeten zijn (denk aan stof/ventilatie/hitte).
- Voor toekomstige bewoners van woningbouwprojecten is snelheid van belang, en dat het algemeen belang prevaleert. Dat mensen werk hebben in de buurt, kunnen wonen met ruimte, grondgebonden met tuin, en er ruimte is voor recreatie en goede mobiliteit is (nieuwe wegen naast OV).
- Over scheepvaart wordt een vraag gesteld. Dat valt onder het Rijk, maar is wel vervuilend.
- Werk natuurinclusief in alle plannen.

Hinder

Deze deelsessie ging over het thema hinder. Er was een toelichting op de provinciale verkenning van beleid rondom hinder door geur, geluid en stof, specifiek vanuit bronnen waarvoor de provincie het bevoegd gezag is, zoals industrie en N-wegen. Daarbij werd ingegaan op de verschillende rollen die de provincie kan vervullen, bijvoorbeeld bij gemeentegrensoverschrijdende hinder, cumulatie en stapeling van milieubelasting.

Aan de hand van een casus gingen deelnemers in groepjes in gesprek over hinder, de uiteenlopende belangen van omgevingspartijen en de rol van de provincie. Het gesprek verliep constructief, ook bij tegengestelde belangen (zoals Tata Steel versus inwoners). Daarnaast werd benadrukt dat deelnemers het waardevol vonden om in deze setting met elkaar van gedachten te wisselen.

De sessie liet zien dat er behoefte is aan duidelijkheid over hoe de provincie hinder tegen gaat over het bepalen van wat nog acceptabele hinder is: sluiten we aan bij landelijke normen of stelt de provincie zelf grenzen vast? Daarnaast is het belangrijk om in complexe gebieden met cumulatie en stapeling bronnen van hinder goed te identificeren, zeker waar de provincie bevoegd gezag is. Tot slot bleek dat er verschillende verwachtingen zijn over samenwerking met gemeenten: sommige willen zelf regie, terwijl anderen nadrukkelijk vragen om ondersteuning en afstemming vanuit de provincie.

Hoofdthema en kernvragen

De centrale vraag in deze sessie was: *Welke rol neemt de provincie in het verminderen van hinder? Wat is daarbij van belang en waarom?*

De presentatie belichtte hoe het provinciaal belang gezonde leefomgeving toegepast kan worden op hinder. Daarbij kwamen onder meer de volgende vragen aan bod:

1. Welke perspectieven bestaan er vanuit verschillende belangen op onderdelen van het provinciaal belang gezonde leefomgeving?
2. Welke rol heeft of kan de provincie hebben bij het verminderen van hinder, en waar liggen de grenzen van die rol?

Belangrijke discussiepunten waren:

- Hoe bepaal je wat hinder precies is, gezien het grijze gebied en verschillen in gezondheidsimpact?
- Waar ligt de grens tussen acceptabele en onacceptabele hinder?
- Wie draagt verantwoordelijkheid bij hinder in bestaande woonwijken, ontstaan door opeenstapeling van regelgeving en maatschappelijke ontwikkelingen?
- De rol van de provincie: alleen bij bronnen waar zij bevoegd gezag is, of ook breder als regionale partij met een visie op gezonde leefomgeving?
- Gemeentegrensoverschrijdende casuïstiek: provincie als mediator, verbinder en harmonisator van beleid.
- Spanningsveld tussen duidelijkheid vooraf en maatwerk bij ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw. Gemeenten vragen om vroegtijdige duidelijkheid om vertraging en onwenselijke situaties te voorkomen.

Wonen en Industrie

Deze deelsessie ging over de combinatie van wonen en industrie. De provincie wil de gezonde leefomgeving volwaardig laten meewegen in (ruimtelijke) afwegingen die in Noord-Holland gemaakt worden. In die afwegingen spelen verschillende belangen, zoals de woningbouwopgave en tegelijkertijd de industrie. In deze deelsessie gingen deelnemers in gesprek over deze belangen en de rol die de provincie hierin op zich kan nemen, aan de hand van een fictieve casus. In groepjes gingen deelnemers aan de slag in twee rondes: ronde 1 over welke belangen in de casus spelen, en ronde 2 over de rol van de provincie.

De casus: Het Noordzeekanaalgebied (NKZG) staat voor een complexe opgave. De milieudruk is hoog, de gemiddelde levensverwachting ligt lager dan in andere delen van Nederland en er is een tekort aan woningen. Op meerdere locaties wordt nieuwe woningbouw gepland, vaak in of nabij gebieden met bestaande industrie. Dit leidt tot een situatie waarin - door de mate van milieubelasting en cumulatie van verschillende bronnen - de gezonde leefomgeving onder druk staat.

De opbrengsten van deze gesprekken geven een beeld van de dilemma's en kansen in deze opgave: van het belang van duidelijke kaders en participatie tot het zoeken naar balans tussen gezondheid, economische ontwikkeling en woningbouw. Deelnemers zien het belang om gezondheid prioriteit te geven, en zien een rol voor de provincie bij complexe en gemeente-overschrijdende opgaven, voor een integrale kijk/visie en in het zoeken naar oplossingen en het gesprek daarover. En zien kansen voor participatie, vergunningverlening en handhaving. Onderstaand in de tabel de opbrengsten.

Belangen (ronde 1)

Deelnemers hebben belangen in kaart gebracht van wonen, de gezonde leefomgeving en industrie.

Wonen	- Natuur als buffer tussen wonen en industrie - Adviesrol GGD - Zorg voor voldoende en goede woningen - Informeert de huidige bewoners voldoende - Biedt nieuwe inwoners toekomstperspectief/ transparantie - Adaptief bouwen - Zorg voor een gezonde leefomgeving - Door middel van een gebiedsaanwijzing sturen op de bestemming.
Gezonde leefomgeving	- Gezondheid heeft prioriteit. Wat ook bijdraagt aan een gezonde economie. - Natuur als buffer tussen wonen en industrie - Mitigerende maatregelen - Compenserende maatregelen - Regiorol van de provincie bij ruimtelijke ordening als het gemeentegrens- overstijgend is - Schep duidelijke kaders als provincie
Industrie	- Natuur als buffer - Vergroening - Scherper vergunnen - Investeringszekerheid bieden aan bedrijven voor lange termijn

	- Welke instrumenten biedt de Nota ruimte van het Rijk ten opzichte van de instrumenten die de provincie heeft om te sturen op industrie - Vanuit industrie is het wenselijk dat de provincie stuurt op Industrieruimten van Provinciaal belang om duidelijkheid te scheppen voor de industrie. - Wees duidelijk en voorspelbaar - Verduurzaming kost mogelijk eerst wat ruimte en wat zijn daar de milieueffecten van? - Zorg voor een gelijk speelveld - Belangrijk dat de industrie voldoende werknemers heeft - Het Rijk heeft soms andere belangen dan een gemeente ((bv snelweg snelheidsreductie) - Stedelijke vernieuwing realiseren vraagt (extra) woonruimte - Geluidshinderwinst aan de ene kant, wordt weer uitgegeven aan de andere kant.
--	--

De rol van de provincie (ronde 2)

Deelnemers zijn in gesprek gegaan over de rol van de provincie en wat hierbij aandachtspunten zijn, vanuit verschillende perspectieven: gemeenten, bewoners, industrie en Provinciale Staten. Hiervoor hebben deelnemers zich verplaatst in verschillende perspectieven. En hebben zij nagedacht over wat belangrijk is vanuit de perspectieven van o.a. woningbouw en de gezonde leefomgeving.

Deelnemers denken dat voor gemeenten belangrijk is om:

- Duidelijkheid bieden over de rol van gemeenten
- De Omgevingsvisie te benutten
- Ruimte om maatwerk te bieden
- Als gesprekspartner op te treden
- Duidelijkheid te bieden over hoe we de verschillende belangen worden geborgd
- Bij te dragen in het gesprek met bijvoorbeeld het Rijk, als het gaat om het afwaarderen van een Rijksweg om milieuruimte vrij te spelen, wat deels ten goede kan komen aan nieuwe woningen, maar ook aan de gezonde

leefomgeving. De provincie kan een rol spelen om samen met de gemeente op te trekken richting het Rijk. .

- Bewust te zijn dat er een grote woningbouwopgave ligt bij gemeenten. Hierover moet ook afstemming zijn binnen de provincie. Als maximale normopvulling niet kan, dan kan veel woningbouw niet doorgaan.
- Informatie te bieden over hoe voldaan moet worden aan de gezonde leefomgeving.
- Woningdruk te dempen op andere manieren, zoals het tegengaan van verkamering en het beperken van arbeidsmigratie in hoogbelast gebied.

Deelnemers denken dat voor bewoners belangrijk is om:

- Perspectief te bieden op wat je kan doen als een gemeente belangen van de gezonde leefomgeving niet afweegt (evenredigheid)
- Iets te mogen vinden van de belangenafweging
- Belang laten prevaleren van een gezonde leefomgeving
- Hen te beschermen tegen bestaande emissies, ook voor bestaande woningen.

Deelnemers denken dat vanuit de industrie belangrijk is om:

- Te zorgen voor vergunningsverlening, toezicht en handhaving (VTH)
- Duidelijkheid in de ruimtelijke ordening
- Investeringszekerheid te bieden
- Duidelijk beleid te voeren

Deelnemers denken dat vanuit Provinciale Staten van belang is om:

- Rolopvatting van de provincie te bepalen
- Democratisch proces te respecteren
- Mede ervoor te zorgen dat het aantal woningen tot en met 2030 193.000 woningen gebouwd worden.
- Te zorgen voor participatie voor inwoners en toekomstige inwoners

Wat voor rol?

Deelnemers hebben verschillende opvattingen over de manier waarop de provincie een rol zou moeten nemen. Een aantal genoemde punten:

- Pak een regierol hierin als de opgave gemeente-overschrijdend is. Een rol aan de voorkant in het proces.
- Instructieregels en de handleiding benutten om inwoners zo min mogelijk bloot te stellen aan schadelijke stoffen.
- In gesprek gaan
- Heldere keuzes maken
- Perspectief voor een langere termijn maken en daaraan vasthouden. Hierin worden verschillende termijnen genoemd.
- Regie nemen, omdat er te veel partijen zijn die een rol hebben. En daarmee verder gaan dan alleen de wettelijke taak.
- Integraal kijken, integrale visievorming op een gebied.
- Een rol nemen vanuit vergunningverlening en ruimtelijke ordening
- Milieucontouren handhaven, zodat er geen woningen binnen de contouren gebouwd worden.
- Meedenken en adviseren.
- Bij gemeentegrenzen waar milieufactoren samenkomen kan de provincie adviseren.

Tot slot zijn er suggesties gedaan over de rol van andere partijen:

- Als het gaat over industrie: betrekken van Agro industrie (Openluchtfabriek)
- RIVM gezondheidsmonitor (gemeente/ GGD) benutten in beleid
- Laat GGD advies geven

Bijlage 6: Deelnemende partijen

Gemeenten

Aalsmeer, Alkmaar, Amstelveen, Amsterdam, Bergen, Beverwijk, Den Helder, Dijk en Waard, Enkhuizen, Gooise Meren, Haarlem, Haarlemmermeer, Heemstede, Hilversum, Hollands Kroon, Hoorn, Huizen, Medemblik, Purmerend, Schagen, Uithoorn, Velsen, Zaanstad.

Provincies/IPO/Provinciale Staten

Provinciale Staten – 50PLUS, Provinciale Staten – BBB, Provinciale Staten – CDA, Provinciale Staten – ChristenUnie, Provinciale Staten – D66, Provinciale Staten – GroenLinks, Provinciale Staten – Noord Holland, Provinciale Staten – Partij voor de Dieren, Provinciale Staten – PvdA, Provinciale Staten – SP, Provinciale Staten – Volt, Provincie Drenthe, Provincie Flevoland, Provincie Gelderland, Provincie Noord-Holland, Provincie Overijssel, Provincie Utrecht, Provincie Zeeland, Provincie Zuid-Holland, IPO

Rijksoverheid / agentschappen

Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Ministerie van Klimaat en Groene Groei, Nationaal Programma Regionale Energiestrategie, Nationaal Milieubeleidsplan Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (NMP IenW), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Rijkswaterstaat, Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving.

Veiligheidsregio's en Brandweer

Brandweer Amsterdam Amstelland, Brandweer Flevoland, Brandweer Flevoland & Gooi en Vechtstreek, Brandweer Gooi en Vechtstreek, Brandweer Kennemerland,

Veiligheidsregio Kennemerland, Veiligheidsregio Noord Holland Noord, Veiligheidsregio Zaanstreek Waterland

GGD's

GGD Amsterdam, GGD Gooi en Vechtstreek, GGD Hollands Noorden, GGD Kennemerland, GGD Zaanstreek-Waterland

Omgevingsdiensten

OD Flevoland, Gooi en Vechtstreek, OD IJmond, OD Noord-Holland Noord, OD Noordzeekanaalgebied

Kennisinstellingen

RIVM, TNO, Universiteit Utrecht, Waag Futurelab

Water/drinkwater/Hoogheemraadschap

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, PWN

Havens/ havenbedrijven

Havenbedrijf Amsterdam, Port of Amsterdam, Port of Den Helder, Programmabureau NZKG, Zeehaven IJmuiden

Regionale netwerken/programma's

ANV Hollands Noorden, Greenport NHN, IPO, Metropoolregio Amsterdam, Programmabureau NZKG.

Bewoners- en belangenorganisaties

AARDige Buren, Adem Vrij, Belang woningzoekende, Biodiversiteit Koggenland, Caring Farmers Caring Movement, Dorpsraad Wijk aan Zee, Hollandse Luchten, KAVB, Landschap Noord Holland, LTO Noord Holland, MVO Nederland, Nederlandse Stichting Geluidshinder (NSG), n4o, Natuur en Milieufederatie Noord Holland, ORAM, Platform Groen Haarlem en bewonersgroep Groene Esplanade, Stichting de Waag, Stichting Frisse Wind Nu, Stichting Gezondheid op 1, Stichting IJmond IJzersterk en Gemeente Heemskerk, Stichting Stedenband Haarlem Mutare, Stichting Tuin van Haarlem, VELIN, Vereniging Nederlandse Chemisch Industrie (VNCI), VNO NCW

West, Vollegrondsgroente.net, VOTOB, Wijkbewoner Ramplaankwartier, XR
Landbouw, Zaan Food Makers, ZONH.

Bedrijfsleven/koepels

AEB Amsterdam, Haskoning, Ketjen, KokxDeVoogd, Mediahuis Nederland,
Munisense, Port of Amsterdam, PosadMaxwan, Tata Steel

think. do. connect.

E:M+MA.

Wijnhaven 88

2511 GA Den Haag

070 - 87 00 460

info@emma.nl

www.emma.nl

Volg ons op [LinkedIn](#)